

Nemunas

Nr. 28
(346-787)

2011 m.
liepos 28–
rugsejo 7 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Tiltai
3-7 p.

Marija MACIJAUSKIENĖ

Po visatos sparnu

Jonas KAUNIETIS

**Kiek sveria
dvasingumas
ir kuo alsuoja
Romualdo
Požerskio
senamiesčiai**

Eugenija ŽAKIENĖ

**Pažadėtieji
muzikiniai stebuklai**

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

**Laisvi Laisvės
alėjos kaliniai**

Tomas PABEDINSKAS

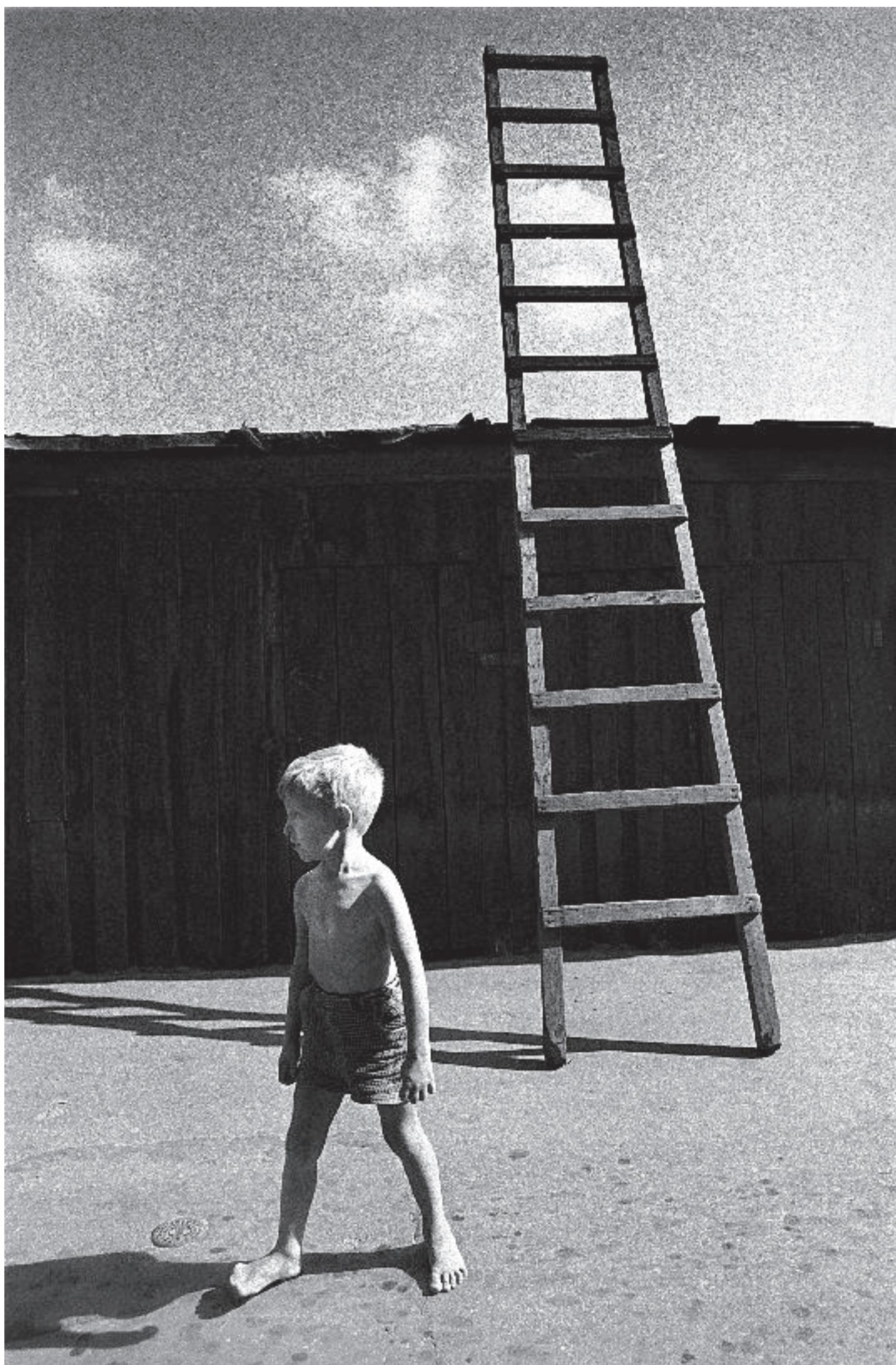
2 p.

**Grožis, romantika
ir truputis ironijos**

**Atostogos!
Kitas „Nemuno“
numeris išeis
rugsėjo 8 d.**

9 770 134 314 007

Romualdas POŽERSKIS. Kaunas. 1977 m.

Laisvi Laisvės alėjos kaliniai

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Gintaras Patackas yra pats tikriaučias Laisvės alėjos kalinys, kuris tokį statusą pats sau pasiskyrė ir tuo labai didžiuojasi, nes šio gražaus, šlovingų praeiti paskui save velkančio kalėjimo poetas nepaliko net ir tada, kai visi iš jo bėgo į kitas Kauno vietas. Gintaras ramiai pasėdėjo, palaukė, parukė, ir žmonės vėl suskato atgal grįžti. Tačiau kalėti savo noru neįmanoma, šiokios tokios prievertos vis dėlto turi būti. Todėl manykime, kad ir „bohemiskajame“ gyvenimo būde slypi tam tikrų sunukumų, kurie vargai paleidžia ir nukrinta nuo pečių. Gerio pusė – aplink Laisvės alėjos kavinių staliukus besiburiantys žmonės, padedantys G. Patackui gerti kavą. Tarp tokių stalų bičiulių yra dailininkas Arvydas Palevičius, dabar jau ir nau-

jos knygos bendraautoris. Visai nesenai pasirodė A. Palevičiaus tapybos darbų ir G. Patacko eilėraščių knyga „Širdies aikštėj jū kenotafas“, kuri liepos 21-ąją, pačiam dieinos iškarštyje, pristatyta buvusiame Kauno kino teatre „Kanklės“. Aišku, tuo metu negalėjo ateiti nė vienas, kurio darbo diena prasideda 8 val., o baigiasi 17 val. Susirinko visai kitokia publika, kurios savitumu ir įvairove didžiavosi ryškia tunika renginyje vilkėjės poetas: akademės bendruomenės atstovai, menininkai, šiaip pažįstami, Laisvės alėjos gyventojai... „Iš tiesų yra ne dvi, o net trys proges šiandien šventi. Mudvieju su A. Palevičiumi išleistos knygos pristatymą galime laikyti vienu Laisvės alėjos gaivinimo renginiu“, – paskelbė G. Patackas.

Knygos autoriai: Arvydas Palevičius ir Gintaras Patackas.
Juozas PUŽAUSKO nuotraukos

Skirta išėjusiesiems...

janti jos tempą. Tai, be kita ko, buvo ir gana vėsi patalpa karštą vasaros dieną, kuri ne vieną kviečinė svečią susugebėjo išbaidyti ypač auksčiai temperatūrai būdingais sindromais.

Naujos knygos pristatymas skirtas išėjusiesiems: tapytojams Kęstučiui Milkevičiui, Raimundui Mikšiui-Šniūrui bei menotyrininkui hab. dr. Algiriui Uždavinui. Kaip sakė G. Patackas, norėjosi jamžinti juos ir nepamirsti savęs. Tokios minčios visai suprantamos, nes poetas ką tik atsventė savo 60-ies metų jubilejų. Nors tai nebuvu oficiali proga susirinkti, Lietuvos Seimo Pirmininkės vyresnysis patarėjas Egidijus Stancikas perdavė Irenos Degutienės sveikinimo raštą, atskleidusį didžiulius poetu noupelnus literaturai, linkėjimus bei rašiklį su auksine plunksna (kavinių poetams jie tikriausiai vis dar praverčia), ant kurio puikuojasi užrašas „Gyvajam klasikui“. Pasiskaitai ir supranti, kad tu jau klasikas, bet vis dar gyvas.

Taip su jubilejumi atsišvinkinta iki rudens, o iš rampų šviesą išejo nauoji knyga. Apmirusios „Kanklių“ sienos buvo nukabintos dailininko ir Kauno technologijos universiteto profesoro

habilituoto daktaro A. Palevičiaus darbais, kurių originalai labai praplėtė knygoje *suspaustyjų* erdvės. Surengta paroda laikina ir skirta būtent šiam susitikimui. Tapybos darbai ir piešiniai apima portretus, gausias ir įvairioplanes religines temimas, kasdienos detales.

Autoriai teigia, jog knygos atsuradimas – visiškas ekspruntas, nes prieš du mėnesius nebuvu net jos idėjos. Tačiau, pasak G. Patacko, susitiko du inžineriai, ir knyga atsirado. Eilėraščiai sekė tapybos darbais, sutampa pavadinimais ir praplečia idėjinį jų lauką. Bet skaityt renginyje ne itin norėjosi: „Kuo mažiau eilių, tuo daugiau meilių žvilgsnių išėjusiesiems“, – vėl prisiminti pasitraukusius draugus kvietyl autoriai. A. Palevičiui visų trijų bičiulių prisiminimas taip pat buvo labai svarbus dėl juos vienijančios bendros idėjos. „Viena gija susiejo šias labai skirtinges ir savitas asmenybes – tai laisvė. Ta, kuri apima pačias skirtinės gyvenimo formas: laisvė pykti ir mylėti, išeiti ir sugrįžti, laisvė būti savimi ir pasislėpti. Džiaugiuosi, kad šie žmonės buvo šalia manės, jų dėka dabar turiu sukau-

pęs tokią parodą, kuri jau eksponuota ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio šalyse. Tačiau ji atrodė lyg ir nebaigta. G. Patacka pakvieciai kurti drauge, nes šis žmogus pažinojo visų išėjusiu dvasią, kurią ne taip lengva pamatyti išoriškai, ją tenka pažusti“, – knygą pristatė dailininkas.

Religijotyrininkas, tautosakininkas Pranas Vildžiūnas taip pat kalbėjo apie svarbiausią žodį „surpirzas“, kuris lydi kiekvieną susitikimą su didelėmis, ryškiomis asmenybėmis. Tokių susitikimų-atsitikimų gyvenime buvo labai daug, nes jie yra būtini ir vertingi. Itin ryški pažintis su menotyrininku A. Uždaviniu. Ispūdinga ir su G. Patacku, kuris jam, dar dyliktos klasės mokininiui, padovanavo savo autografą prie eilėraščio mokykliniame vadovėlyje.

Ivyko renginys pasakoja apie susitikimus kalėjime, iš kurio pabėgti niekas nenori, nes laiko tame laisvės pojūtis, net jei iš iliuzinis. Apie susitikimus ir draugystę, atveriančią visus gyvenimo formas: laisvė pykti ir mylėti, išeiti ir sugrįžti, laisvė būti savimi ir pasislėpti. Džiaugiuosi, kad šie žmonės buvo šalia manės, jų dėka dabar turiu sukau-

Grožis, romantika ir truputis ironijos

Tomas PABEDINSKAS

Nuo liepos 18 d. iki rugpjūčio 10 d. Tekstilininkų ir dailininkų gildijos galerijoje „Balta“ (M. Valančiaus g. 21) galima apžiūrėti Žilvino Valeikos fotografijų parodą. Autorius kūrybine fotografija užsiima jau septynerius metus. Menininkas debiutavo 2008 m., surengės parodą Raudondvario pilyje, o šiai metais suslaukė ir fotografų bendruomenės pripažinimo – jo darbas „eFoto.lt“ internetinės svetainės ir žurnalo „Foto“ skelbtame konkurse pripažintas geriausiu temoje „Kūnas“.

Nors Ž. Valeikas kuria įvairių žanrų fotografiją, svarbiausia vieta jo kūryboje skiriamas režisuerotis nuotraukoms. Autorius teigia, kad jam įdomu kurti siužetus, iš anksto juos apgalvoti, o kartais – net ir susapnuoti. Fotografui svarbu, kad darbai žiūrovui darytų išpūdį savo estetika, bet to, skatinėjant kelti klausimus, provokuojant diskusijas. „Surežisuta fotografija – kaip kinas, tik viename kadrė“, – teigia autorius.

Šioje parodoje taip pat pateikiama režisuerotis fotografijos. Tačiau, kai ne didžioji dalis šiandien Lietuvoje ir užsienyje populiarios „kinematografiškos“ fotografijos, Ž. Valeikos kūriniai neklampina žiūrovo daugiauprasmiai siužetų ir gresmės nuojauniai pripildytuose vaizdiniuose. Priešingai – eksponuojamuose darbuose parodos lankytøai lengvai ižvelgiant literatūriskus siužetus ir ne-

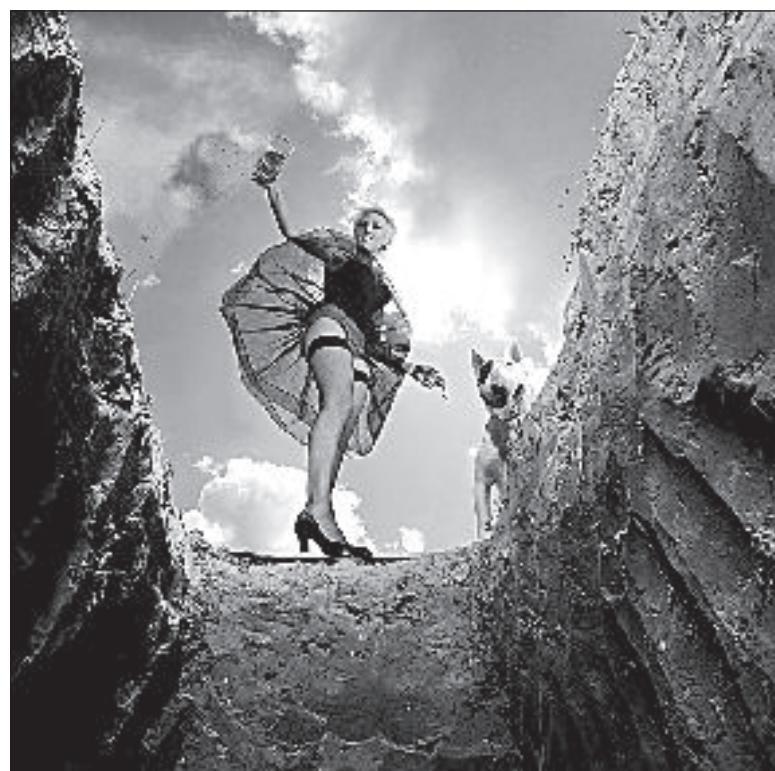
sunkiai „perskaitys“ jų prasmę. Fotografijose netrūksta lengvai atpažintamų simbolų, kurie kalba apie vienius artimus ir svarbius žmogiško gyvenimo aspektus: atšiauriomis aplinkybėmis netikėtai aplankančią meilę ir vienatvę, vėjavaiškį jauystę ir ilgesingas svajones.

Tarp panašių priesingybų skleidžiasi ne tik fotografijų turinys, bet gimsta ir vaizdų estetika. Basomis per sniegą žengianti mergina – ne vien

pavasario, jaunystės bei meilės metafora, bet ir žiūrovo jutimus menamu šalčio dvelksmu ir numanoma kūno šiluma žadinantis atvaizdas. Taip pat kontrasto principu kuriami fotografijų vaizdinės formos akcentai: spalvotoje nuotraukoje žvilgsnis stabteli priekis raudonomis kojinėmis pasipuošusios merginos, kuri išsišikiria žalias spalvos tonu gamtovaizdyje, o juodo ir balto kadro stačiakampyne išryškėja šviesos spindulio tamsiame

fone nubalinta šokėjos figūra.

Nors ir paženklintos prasmės bei formos kontrastais, Ž. Valeikos fotografijos labiau romantiškos nei dramatiškos. Jausmingumo nuotraukoms teikia grakščiomis pozomis įamžinti moterų kūnai, kurie, neprarasdamis erotiškumo, tuo pat metu tampa ir metaforinėmis figūromis, iškūnijančiomis apibendrintas autoriaus idėjas. Ne visi Ž. Valeikos darbai telpa į iprastas akto žanro ribas,

„Ups, atleisk, brangusis“.

„Viltis miršta paskutinė“.

Viltai

Po visatos sparnu

Marija MACIAUSKIENĖ

Kai mintyse išskleidžiu mūsų Lietuvos, mūsų tautos kultūros gyvenimo žemėlapį, nustembu, kad daugiausia literatūros, meno ar mokslo žmonių yra gimę mums nedraugingų valstybių pasieniuose ar vietovėse, kuriose kadaise vyko kovos už išlikimą, už gimtosios žemės laisvę.

Marija Černiauskaitė gimė Lietuvos pakraštyje, ežeringuose Zarasuose, prieš 80 metų per patį vidurvasarį. Jos biografijoje yra neįtikėtinų faktų. Tėvas – buvęs dvarininko ir vodevilio teatro Krokuvoje ir Lvove artistės, šokėjos sūnus, muzikos bei piešimo mokytojas. Tiesa, anksti mirė, bet Marija sakosi iš jo paveldėjusi absolucią klausą. Palyginti nesenai sužinojo esanti bajorė, turinti visus dokumentus, herbą...

Senelė, tėvo motina, čia šeimininkaudama, sėdėdama surankdarbiu rankose mažajai Marijai pasakodavo Williamo Shakespeare'o „Romeo ir Džuljetos“, „Otelo“ siužetus – labai supaprastintus, bet mažają intriguojančius, taip pat apie spektaklius, kuriuose pati vaidino, apie Krokuvą ir Lvovą, jai pačias brangiausias vietas, skaitė Adomo Mickevičiaus „Krymo sonetus“... Tiesa, senelė ne tik pasakojo, bet ir mokė Marytėlę šokio pagrindų. Kartais supykavo, kad anūkė neįsidėmi šokio meno terminu. Būdavo, pa-

Morta Justino Marcinkevičiaus „Mindauge“. 1969 m.

rodo judej ar pasako temą ir leidžia mergytės fantazijai išsi-skleisti, sukurti savajį siužetinių nė, kad jos mama ir pykdavo, ir juokdavosi iš tų improvizacijų, bet nieko nenorėjo girdėti apie dukters aktorystę.

Debiutas. Maša Ivano Krylovo „Madų salone“. 1953 m.

Mudvi susitikome 1950-ųjų rudenį stojamųjų egzaminų į Dramos studiją prie Vilniaus dramos teatro metu. Po antrojo turo iš 75 stojančiųjų liko 25, o po metų – tik keturi jaunuoliai: Balys Barauskas, Leonas Ciunis, Juozas Urmanavičius, Algirdas Vrubliauskas ir dvi Marijos – Černiauskaitė ir aš (dėl susidėjusių aplinkybių iš paskutiniojo kurso su skaudančia širdimi išeju). Man rodos, M. Černiauskaitė jau studijų metais iš visų mūsų davė ryškiausią paraiską. Tuo neabejojo nė vienas iš dėstytojų – Juozas Siparis, Valerijonas Derkinis, Jadvyga Jovaišaitė, Povilas Bekeris, Aleksandras Kernagis, Juozas Grybauskas ir vėliau jি pakeitusi aktoriaus meistriškumo disciplinos dėstytoja ir kurso vadovė Galina Jackevičiūtė. Tarp kitko, kai mums liko paskutinieji mokslo metai, nežinia dėl ko Dramos studijai buvo nutrauktas finansavimas, ir būsimi aktoriai atsidūrė tarsi vidury vandenyno ant plauto be irklų. Visi dėstytojai sutartinai dirbo su studentais be jokio atlygio.

M. Černiauskaitė, B. Barauskas ir L. Ciunis 1953-ųjų rudenį atvyko dirbtį į Klaipėdą. Ilgametis Klaipėdos dramos teatro direktorius Balys Juškevičius prisiminė: „... Teatre artisto atlyginimas visada kuklus. Ėjo rudo, artinosi žiema. Nelabai svetinga buvo Klaipėda jauniems aukštaičiams. Svetimas, iš karo griuvėsių besikapanojantis miestas, be savų, artimų, net be pažįstamų...“

Prasidėjo 1953-1954 m. sezonas, ir Marytė gavo vieną iš pagrindinių vaidmenų Ivano Krylovo komedijoje „Madų salonas“ (režisierius Vytautas Jasinskas) – padavėjos Mašos. Spektaklyje vaidmenį turėjo ir Balys. Marytė gyrė už emocingumą, nuoširdumą. Kūrybiname artistų metraštyje – tai pirmoji premjera, pir-

mieji džiaugsmai, aplodimentai. (...) Kasdieninius rūpesčius, vargus ir sausą duonos kąsnį atpirko artistiniai polékiai. Tuoj pat režisieriai Vladas Limantas ir Aleksandras Žadeikis abu jaunus artistus paémė į naują pastatymą „Dédés Tomo trobelė“ (pagal Bechera Stowe romaną). B. Barauskui teko pirmas rimtas išbandymas – didelis ir sudėtingas Džordžo vaidmuo.

Spektaklis turėjo didelį pasiekimą. Žiūrovų salė būdavo perpildyta, artisto gyvenimas įgavo apčiuopiamą prasmę, atsirado draugų, bičiulių. Teatras pamažel tapo namais, kuriuose bėga, teka, sukas visas dvidešimt kečių valandų paros gyvenimas...

Marytė greitai įsitvirtino kaip labai gabi, atvira, emocinga kūrėja. Vaidmenys vienas po kito skleidė jos sielos dinamiškumą, ryžtą, sugebėjimą transformuotis į personažo pasaulį. Pagrįsti pagyrimai ypač pasipylė po spektaklio „Miškų duktė“ (pagal Aleksandrą Kupriną, režisierius Kazys Juršys), kuriame aktorių sukūrė laisvą, dramatišką jaunos, gamtoje gimusios ir augusios Olesios vaidmenį. Čia ji pirmą kartą suvaidino meilės duetą su savo vyru B. Barausku. Panašūs meilės duetai kartojo visą jų sceninį gyvenimą...

M. Černiauskaitė atliko daugiau kaip 120 vaidmenų – įkūnijo įvairaus intelekto, charakterio, likimo, labai valdingas ir dramatiškas, psichologiskai gilias ir lyrinio plano veikėjas... Kiekvienas jos naujas darbas scenoje buvo įvykis mūsų kultūros istorijoje. Tik gaila, kad tiek mažai ir šios aktorių, ir kitų teatro meistrijų darbų užfiksavo kino ir TV teatro operatoriai.

Nukelta į 4 p.

Po Juozo Grušo „Barboros Radvilaitės“ premjeros. 1973 m.

Po visatos sparnu

Atkelta iš 3 p.

Pamenu, kai vos įžengusiai į teatro istoriją 23-ejų metų aktorei M. Černiauskaitė buvo patikėtas Džuljetos vaidmuo W. Shakespeare'o dramoje „Romeo ir Džuljeta“ (režisierius Vladas Limantas). Dramos studijoje buvęs jos dėstytojas Nikita Sykčinas taip įvertino aktorięs darbą: „Marijos Černiauskaitės sukurtas vaidmuo buvo vienas reikšmingiausių spektaklio laimėjimų, suteikęs visam pastatymui ypatingo gaivumo ir žavesio.“ Šis spektaklis neliko nepastebėtas ir žinomo teatro kritiko, tuo laikotarpiu sajunginio žurnalo „Teatr“ nuolatinio autorius M. Levino. Anksčiau jis šį pastatymą buvo matęs Maskvos J. Vachtangovo, Rygos dailės teatre ir britų televizijoje. M. Levino nuosprendis tokį: pirmenybę skyrė Klaipėdai. O apibūdindamas M. Černiauskaitės vaidmenį teigė, kad jaunosios aktoriės Džuljeta – Renesanso epochos merginoms būdingos nekalbtės ir sykių dvasinės stiprybės iškūnijimas. Jaunos aktoriės akyse atispindėjo ir nuostaba, ir džiaugumas, ir tragiškos lemties nuojauta.

Ak, kokių autorų žodis, muzika, jų sukurti charakteriai paklusno aktoriės M. Černiauskaitės vidiniams pašaukimui! W. Shakespeare'as, Bertoltas Brechtas, Maurice'as Matherlinckas, Carlo Gozzi, Luigi Pirandello, Vladimiras Majakovskis, Aleksandras Ostrovskis, I. Krylovas... Šatrijos Ragana, Balys Sruoga, Justinas Marcinkevičius, Juozas Grušas, Kazys Saja, Grigorijus Kanovičius...

Beje, teatro gyvenime visko nutinka. Kartais būna ir kuriožiskų situacijų. J. Grušas – vienas galingiausių ąžuolų mūsų teatro, dramaturgijos istorijoje... Su rašytoju M. Černiauskaitė susipažino Kaune 1954 m., kai Klaipėdos dramos teatras atvežė A. Kuprino „Olesia“ („Mišku duktė“). Tada sužavėtas J. Grušas aktoriene pasakė, jog rašas tragediją „Herkus Mantas“ ir nori, kad ji suvaidintų Kristiną. Dėl subjektyvių priežascių ji atsisakė, nors buvo ir yra sužavėta „Herkaus Manto“ pastatymu Kaune (režisierius Henrikas Vancevičius) ir Daunutė Juronytės sukurtu Kristinos personažu.

Vėliau M. Černiauskaitė J. Grušo pjesėje atliko ne vieną vaidmenį. Aktorė prisiminė: „J. Grušas stebėdavo repeticijas, bendravo su režisieriumi (tai apie Broniu Graži - M. M.) ir mes lankydavomės jo namuose. Skrybėlė! Nežinau, su kokiais aktoriais ar draugais Balys užklydo į J. Grušo namus. Kai jau susiruosė eiti, laukė pylė lietus. Tai J. Grušas, sakydamas, kad „nesušlapštę gražios garbanos“, ištiesė ranką, nukabino pilką skrybėlę ir užvožė Balui ant galvos. Ilgai ji buvo pas mus. Rodos, su ja yra ir vaidinės, tik nepamenu, kokiame pastatyme. Gražinom skrybėlę muziejui.“

M. Černiauskaitė su pagarba ir dékingumu kalba apie režisierius, kurie ją pasirinkdavo vienam ar kitam pastatymui. Tai – K. Juršys, Napoleonas Bernotas, V. Čibiras, V. Limantas, Romualdas Juknevičius, A. Kernagis, H. Vancevičius, V. Jasinskas, A. Žadeikis, vengras

Džiuljeta W. Shakespeare'o „Romeo ir Džiuljetoje“. 1955 m.

J. Šandoras ir kiti. „Prisimenu vaidmenis, sukurtus su režisieriumi Povilu Gaidžiu W. Shakespeare'o „Koriolane“, K. Sajos „Poliglote“ ir „Abstinente“, G. Kanovičiaus pjesėje „Penketas ir teisiamojos žmona“, – pasakoja aktoriė. – Režisierius padėjo man atrasti savoje pačiai nežinomus labirintus, kuriuose slypėjo nepanaudoti ištek-

liai naujiems charakteriams kurti. Man režisierius – pati svarbiausia figūra teatre, jau nekalbant apie vaidmens kūrimą. Neužtenka ge-roje pjesėje gauti įdomų vaidmenį. Reikia dar ir talentingo režisieriaus, menininko, kuriuo tu beato-dairiškai tiki, jį suprant, o jis tiki tavimi ir supranta tave. Tada ir mažiausiai vaidmenį kurdamas jautie-

Benigna Justino Marcinkevičiaus „Mažvyde“. 1976 m.

si daras didelį darbą, esi reikaliningas išreikšti bendrai spektaklio minčiai, idėjai, kuri yra ir tavo minčiai. Abipusė pagarba, pasitikėjimas ir bendras tikslas.“

O čia jau Klaipėdos dramos teatro vyr. režisierius P. Gaidžio žodis: „I teatrą atėjau jaunas ir buvau paskirtas vyr. režisieriumi. M. Černiauskaitė jau buvo žinoma, sukūrusi ne vieną ryškų vaidmenį. Galvoju, reikia parodyti ir jai, kad aktoriūs darbas sunkus ir juodas. Ir repetuoti, dirbtai pradėjau pagal Stanislavskį veiksminės analizės būdu: improvizacijos, etudai... Ne vienai tai patiko, bet ji, M. Černiauskaitė, to neparodė, néjo prieš, o dalyvaudama tame procese, mane palaike.

Ne visuomet jai skirdavau pagrindinį vaidmenį, bet M. Černiauskaitė niekada nerodydavo nepasitenkinimo, ji dirbo, ieškojo, improvizavo. Nors ir mažiausias vaidmuo – jos išsiekotas, savitas.

Pamenu, pastatėme K. Sajos „Žemaičių piemuo“. Ji buvo davatkėlė minioje. Bet iki šiol matau, kaip įkalbinėja, globoja vaikus, rūpinasi. M. Černiauskaitės sukurtas paveikslas itin ryškus, nors ji buvo tik viena iš minios.“

M. Černiauskaitė labai platus diapazono aktoriė. Ji įkūnydavo valdingas moteris, kaip W. Shakespeare'o „Koriolane“ – Volumnija, Just. Marcinkevičiaus „Mažvyde“ – Benigna. Jai pavaldūs ir trapių, dramatiškų veikėjų charakteriai, tarkim, Mortos Just. Marcinkevičiaus dramoje „Mindaugas“.

Vaidindama „Mindauge“, Marija labai atidžiai išstudijavo tos epochos situaciją, paprocius. Netgi dėl galvos apdangalo tarėsi ir diskutavo su žinomu heraldikos specialistu Arūnu Tarabilda. Pati virbalais nusimežgė gaubtą kepuraitę, kuri ir režisieriu P. Gaidžiu patiko. Bet yra ir dar viena svarbi žinia. Tuo pačiu metu „Mindaugas“ pastatytas ne tik Klaipėdoje, bet ir Nacionaliniame dramos teatre Vilniuje. Ten Mortos sceninį paveikslą sukurė trys ryškios šio teatro aktoriės. Tačiau, anot reiklos teatro kritikės Danos Rutkutės ir žinomas aktoriės bei talentingos nacionalinės dramaturgijos režisierės Kazimieros Kymantaitės, né viena jų neprilygo M. Černiauskaitės sukurtajai. Tai buvusi pasiekimų viršūnė.

Prisiminiu M. Černiauskaitė – tikrą žiežulą Martą Edwardo Albee'o pjesėje „Kas bijo Virdžinijos Vulf?“. Aktoriė sakė, kad režisierius V. Čibiras taip įkaitindavo, kad ne-

juntant imdavo atsidarinėti visos poros. O vieno žurnalisto paklausata, kaip po tokį keršto, neapykantos, išiūčio protrūkių (juk ir vėl jie su Baliu „dvejete“) grįžę į namus įjedu galėdavo vienas kitam į akis žiūrėti, aktoriė atsakė: „Kaip aktorių pora panašaus lygio personažus vaidinome tik „Gylje“ (pagal Ettel Lilian Voynich – M. M.). O kai ējo „Virdžinija Vulf“, mudu buvo me kartu pragyvenę ar ne trisdešimt metų. Per tą laiką įvairiausią saskaitą tarp vyro ir žmonos susikaupė tiek, kad tame spektaklyje buvo nebloga išsilieti. Man netgi palengvėdavo. Aš ir negalvojau, kad man yje gali būti tiek neapykantos, ziaurumo.“

Aktorių šeima turėjo gyventi labai taupiai. Tada nebuvu kur vairkams ir drabuželių nupirkti, tad Marija pati mezgė, siuvo suknutes, palukus, skalbdavo rankomis. Tik kai B. Barauskas po filmo „Tadas Blinda“ (vaidino čigoną) gavo honorarą, nupirko žmonai skalbimo mašiną. Taigi.

Apie jų gyvenimą tuo laiku pasakoja ir buvęs ilgametis teatro direktorius B. Juškevičius: „Marytės ir Balio Barauskų šeima – visas teatras. Gyvenime ir teatro kasdienybėje Marytė ir Balys gana skirtinė. Balys labai impulsyvus, karstakošis, greit užsidegantis, lengvai pažeidžiamas, kaprizinges, labai įdomus pašnekovas, nuoširdus ir doras. M. Černiauskaitė – ramesnė, santūresnė, su ja kažkaip saugiau. Ji pakoreguodavo savo veržlųjį vyra bei partnerį, džiaugdavosi ir išgyvendavo dėl jo.“

„Jų šeima išskirtinė, unikali, – sako režisierius P. Gaidys. Tai ištisa aktorių dinastija. M. Černiauskaitė ir jos vyras B. Barauskas, duktė Eglė, labai gera, talentinga aktoriė, ir žentas Darius Meškauskas. Marija – tikra rūpintojėlė, ji stebi kiekvieną spektaklį. Jeigu premjeroje vaidina dukra, žentas, visad atėina su gėlėmis, sveikina...“

Mudu su režisieriumi prisiminėme ir paskutinį Marijos vaidmenį, kurį sukūrė Ronaldo Harwoodo „Kvartete“. Buvo atvežę ir į Kauną, mačiau.

„Pagalvoju, kad jau išeina, išeina ta senoji karta, vieni miršta, kiti sunkiai suserga ar šiaip palieka teatra – pradedā komentarą P. Gaidys, – tai kilo mintis pastatyti „Kvartetą“. Kai pasiūliau M. Černiauskaitė vaidmenį, negalvojau nei apie jos amžių, nei apie ligas, kartais reikalaudavau ir labai sunkių mizanscenų, bet ji man nepriestaravo, nepriekaištau ir atrodė, kad tai darė lengvai. Šis spektaklis ir jos darbas jau tikra elegija. Žiūrint jį ir mane apimdavo jaudulys.“

Džinė Horton Ronaldo Harvudo „Kvartete“. 2003 m.

Kaunas. 1975 m.

Kaunas. 1977 m.

Kiek sveria dvasingumas ir kuo alsuoja Romualdo Požerskio senamiesčiai

Jonas KAUNIETIS

Gyvename materialiame pasauliye, kuriamo mus visus, taip pat aplinką, veikia fiziniai gravitacijos ir kitokie materialių kūnų valdymo dėsniai. Nenuostabu, netgi labai logiška, kad bet kokiui reiskiniui vertiname materialaus, t. y. daiktinio (svorio, dydžio) suvokimo principu. Netgi pačias efereriškiausias sąvokas neretai bandome įvertinti per materialaus suvokimo prizmę. 1907 m. amerikiečių gydytojas Dunkanas Mak Dugelas pabandė sverti beklūnę, todėl, atrodytu, antimaterialių, žmogaus sielą. Specialiai sukonstruotos svarstyklės padėjo nustatyti, kiek palengvėja žmogaus kūnas tuo pat po mirties, t. y. po atsiskyrimo su savo siela. Rezultatai pranoko lūkesčius – konstatuota, kad žmogaus siela sveria ne daugiau ir ne mažiau, o lygiai 21 gramą. Persasi elementari išvada – jeigu sugebame pasverti sielą, galime sužinoti, kiek sveria ir dvasingumas.

Prieš daugiau nei keturis dešimtmečius, vos prabilus apie lietuvių fotografijos mokyklą, atkreiptas dėmesys į pagrindinį, išskirtinį ir dominuojantį šio stiliaus bruožą – visapusiskai trykštanti dvasingumą. Rusų menotyrininkas Levas Aninskis apybražose apie lietuvių fotografiją akcentavo „dvasinės ir plastinės sandaros vienovę visuose lygmenyse“. Pasak fotografijos kritiko L. Aninskio, „lietuvių fotografijos mokykla – ne vien konkreti realybė, bet veikiau dvasinis procesas, matomas konkrečiuose profesionalų darbuose“. Dvasingumas – tai ne paviršinis blizgesys, o paslėpta vidinė energija, sužadinti kilnus, humaniškus jausmus. Jis veikiau ne pamatomas, o pajuntamas, pasiekiamas tiktais sukoncentruota vidine žiūra. Kitų mokyklų šalininkai teigė, kad lietuvių pernelyg dideli realistai, jie „velkasi paskui gamtą“, „klimpsta etnografijoje“, „kapanojausi empirinių dalykų ir īvykių liūne“. Tačiau šie tariami „trūkumai“ yra lietuvių fotografijos privalumų tēsinys. Or-

ganiskas, visa apimantis gyvenimas, gamtos ir tautos vienovė – lietuvių fotografijos mokyklos dvasingumo esmė.

Sakoma, viščiukai skaičiuojami rudenį, tad ir lietuvių fotografijos mokyklos pradininkai, klasikai ėmėsi sverti viso gyvenimo kūrybos sukauptą dvasinį fotografijos potencialą. Po Romualdo Rakausko 2,5 kg išpudingos fotografijų rinktinės buvo unikali Antano Sutkaus 3 kg monografija. Aleksandras Macijauskas išleido ne mažiau svartą savo kūrybos tritonį. Po šių grandų jų mokinio, lietuvių fotografijos mokyklos antrosios kartos atstovo Romualdo Požerskio „Lietuvos senamiesčių“ storis gerokai kulklesnis, nors gali tapti ir solidesnis sudėjus su 2005 m. išeista „Atminties sodais“. Teatleidžia man skaitytojas už tokį materialų palyginimą. Nesiruošiau skaičiuoti dvasingumo kilogramais. Tiesiog norėjos prisiminti iškilusius pastarųjų metų fotografijos leidinius. Buvo įdomu, kiek gali sverti tokis solidus leidinys, o patirtimi pasi-

dalijau ir su skaitytojais.

Gržkime prie pagrindinės straipsnio temos – dvasingumo.

Tūlas keliautojas, kaupiantis aplankytų miestų atvirukus, manys, kad senamiesčių atvaizdai – tik matytu pastatų ir architektūros vaizdų rinkinys. Kam ieškoti dvasingumo, kur jo ir būti negali? Stai dabar ir vertėti aplankyt Kauno fotografijos galerijoje eksponuojamą parodą ir ten pristatyta R. Požerskio fotografių albumą „Lietuvos senamiesčiai“ (1974–1985)“.

Žvelgdami į užfiksotas Vilniaus, Kauno, Klaipėdos miestų 8–9 dešimtmecio gyvenimo akimirkas galime ne tik lengvai pamatyti, bet ir pajusti senamiesčių dvasią. Tai padaryti padeda idealū nuotraukų kompozicija, tinkamai parinktas apšvietimas, tobulas fotografijos meninių vaizdavimo priemonių taikymas. Tačiau svarbiausias įtaigumo veiksnys – lemiamo momento fiksavimas. Pasak žymiausio XX a. prancūzų fotografo Henri Cartier Bressono, „pati fotografija manę nedomina. Aš tik noriu pagauti tikrovės akimirką“.

Zinomas fotografijos kritikas Viktoras Diominas 1987 m. išleistoje knygoje „Žemės žydėjimas“ R. Požerskį pavadinio sielų lyrinių būsenų gaudytoju. Fotografas sugeba išlukštinti žmones iš jų kevalų – vidinio, uždaro, tik jiems suprantamo pasaulio.

Pats senamiesčių fotografijų autorius bene svarbiausiu dvasingumo požymiu įvardija tikėjimą žmogumi. Kuriuo, šiuo atveju fotomenininko, vizijos kilnumas – tai autorius pasirinkimas, kaip panaudoti vaizduojamo herojaus gerumą rodant asmeninę, vidinę būseną ir pasaulėjautą, atskleidžiant nesuventintą, o kartais ir klystkeliais nuėjusį žmogų, tačiau jokiu būdu nesityčiojant iš jo silpnybių ar nuopuolių. R. Požerskis nenukrypsta nuo savo credo jau daug metų. Prisimenu, koks estetinis pasitenkinimas ir taurus pilnatvės jausmas užplūdo pirmakart atidžiai peržūrėjus „Atminties sodus“. Mūsų šiuolaikiniame, į materialumą klimpstančiame pasaulyje tai buvo tarytum taurumo, nuoširdumo, atvirumo, dvasingumo gurkšnis.

R. Požerskio fotografijose žmonės nesislepia po kauke, nesistengia pasirodyti geresi, negu yra iš tikruju. Fotomenininkas įamžina atvirą žmogų, tvirtai susietą su gyvenimo rūpesciais (kartu tarytum

pakylédamas jį virš žemiskų problemų), atitrūkus nuo melo, apsimetinėjimo, apgaulės, kurių pilna mūsų aplinkoje: politikoje, reklamoje, spaudoje, televizijoje. Iki materialios tobulybės mikromu tikslumu nugludinti fotomodelių kūnai, reksmingai spalvingi skaitmeninėmis technologijomis sukurti realiai neegzistuojantys vaizdeliai, priverstinai laimingi veidai, nenaturaliai giriantys vieną ar kitą nuostabią, vos ne stebuklingą galių turinčią prekę, žvelgiantys iš reklaminės filmo vietose, erzina iki pykinimo ir verčia apskritai išjungti televizorių.

Nuo iki gyvo kaulo įgrisusių reklamų gržkime prie pagrindinės mūsų temos.

Viena elementariausią dvasingumo išraišką – vaikiškas naivumas ir patiklumas. Būtent nuo šios temos pradedamas kiekvienas „Lietuvos senamiesčių“ skyrius. Versdamas pirmus knygos lapus prisiminiav vieną seną, pamokomą alegorinį pasakojimą apie dvasinio tobulumo išraiškas. Prie namų slenkscio moterį pasitiko trys senoliai, kurių vardai Turtas, Sėkmė ir Meilė. Moteris pakvietė juos į svečius, tačiau šie atsakė, kad tik vienas jų gali ieiti į vaisingos šeimininkės namus, todėl ji privalo pasirinkti pasitarus su seimos nariais. Vyras siūlė kvesti Turtą, moteris pageidavo Sėkmęs, o jų mažametė dukra pakvietė Meilę. Visų nuostabai, į namus kartu su Meile ižengė ir Turtas, ir Sėkmė, nes pastarieji visada neatitrūkdami sekā iš paskos pirmajai. Vaikiškas naivumas šventė pergalę. Būtent vaikišką naivumą galima išvysti beveik kiekvienoje knygos „Lietuvos senamiesčiai“ nuotraukoje.

Fotografijų albumu ižangoje poetas Kęstutis Navakas pastebi, kad R. Požerskio pavargusio ir trupančio miesto vaikai – kaip nuostabus kontrastas. „Vaikams nebuvo svarbu, kokiamie mieste gyvena. Tai buvo vienintelis jų miestas, jų pasaulis ir jų žaidimo aikštėlė. Vaikams patinka žaisti griuvėsiuose, o vaiduokliški ašuntojo dešimtmecio Kauno kiemai nuo jų ne itin skyreisi.“ Mūsų dienomis mažieji visai kitokie, jie savo vienatvę greičiau bando įveikti prie kompiuterių ekranų pasitelkė visagalį internetą. Tačiau „Lietuvos senamiesčiuose“ vaikai – dvasingumo iškūnijimasis, jie glaudžiai susiję su vaizduojamo miesto aplinka, „kažkokia nuoga, labai intymia, beveik nepadoriai atvira, nesistengiančia prisdengti atsitiktinė draperija.“

Menotyrininkas Tomas Pabedinskas pastebi, kad „pastarajame, senamiesčiams skirtame, fotografijų cikle autorius pastebėjo ne tik būdingus ano laikotarpio ženklus, bet ir apibendrino svarbiausiu žmogiškų išgyvenimų išraišką. Kaip tik todėl, žvelgiant į R. Požerskio darbus, atrodo, kad gyvenimas anuomet buvo prasmingas, o senamiesčiuose, kitaip nei blizgiuose šiančių didmiesčiuose, buvo vietas žmonių individualumui. Gal dėl to kitokia, nei šiandieninė fotografijų kūryba, atrodo ir pati tuometinė fotografija – teigianti žmogiškumą ir kartu verčianti jo ilgėtis tarsi nepasieliamo idealo“. Nors to meto žmonių gyvenimas skurdus, galime stebėti ju romiomis laikysenomis, dvasinės ramybės sklidinomis būsenomis. Už šiuos tyrumu spindiliuojančius vaizdus, jų emocinį užtaisą labiausiai turime būti dėkingi ne praėjusiam laikotarpiui, o fotomenininkui, sugebėjusiam atgaivinti praeities akimirkas. Pasak A. Sutkaus, „... su laiku subrėstama, ir tuo metu atsiveria naujos galimybės, randasi brandesnis požūris.“

Klaipėda. 1983 m.

Klaipėda. 1976 m.

Kiek sveria dvasingumas...

Atkelta iš 5 p.

Kai fotografas įvertina pats savęs nebebijoti, tuomet gimsta tikrasis menas. Tuomet tampa nebesvarbu, kaip iji žvelgs, kaip ji vertins aplinkiniai. Ateina paslaptinga ir gili vidinė ramybė, stipribė, tokia juntama šiose miesto fotografinose". A. Sutkus akcentuoja, kad R. Požerskio „Lietuvos senamiesčiai“ – viena geriausių mūsų šalyje lemiamo momento meninės reportażinės fotografijos knygą, čia gerokai pakeltas socialinės fotografijos lygmuo.

Poetas ir dramaturgas Rolandas Rastauskas apie fotomenininko įamžintą uostamiestį prabyla: „Romualdo Požerskio juostos kadruose viskas parodoksaliai gyva, viskas juda ir sukasi, byloja apie gyvenimo džiugesį ir kitus, anai epochai „tarsi“ nebūdingus, dalykus. Tarkime – fizinio darbo tau-

rumą. Ir sykiu tasai džiugesys ir tauumas it džiazo standarte ligi kadro rėmų plėtojamas begaliniame skurde ir varge. Beveik tokiam pat, kuriam, jei pamenate, ir gimbė džiazas. Tad ne veltui jis kasmet ir atgimsta kažkur visai šalia, Teatro aikštėje, kaip jokių politinių formacijų nepaisantis gaivalas. Trumparam atgimsta ir vėl užgėsta. Ligi kitų metų. Ir tada neberekia jokių ypatingų vietos simbolijų, nulėmiančių, kaip pasakyti koks aukštakaktis, vizualinę miesto hierarchiją. Čia, Požerskio pamatytoje Klaipėdoje, néra mūsų individualiojoje geografinijoje įdaigintų bažnyčių, paminklų ar net barų iškaubų. Jų vietoje – nimfetės žvėrelio veidu šypsena, berniūkščių „mirtinės“ apskabinimas prie nublokšto dviračio, vaikas su katinku ant delno, nedrėsūs pirmųjų „meilų“ atspindžiai veidieluose. Tie įsimylėjeliai dabar geriausiu atveju savo kojom judantys pensininkai. Ar tuo pačiu grindiniu – šito jau nie-

Vilnius. 1977 m.

kada nesužinosim."

Pabaigoje noriu grįžti prie šio straipsnio pradžios pateikdamas klausimą: ar teisus buvo asmuo,

bandęs pasverti žmogaus sielą? Ji pratęsdamas dar retoriskai klaušiu: kiek sveria meilė, draugystė, užuojauta, geraširdiškumas, pa-

garba, kilnūs siekiai? Kiek – pasitikėjimas ir nuoširdus atvirumas, žvelgiantis iš R. Požerskio fotografijų?

Vardai ir veidai

Keletas bičiuliškų atsiliepimų po Petro Palilionio fotografijų parodos Kauno menininkų namuose

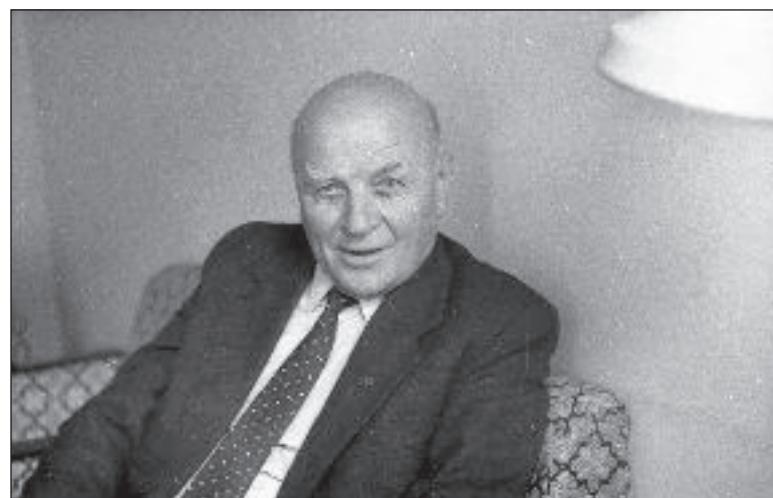
Fotomenininkas Aleksandras Macijauskas: „Joks portretas neatkleidžia žmogaus paslapties, kol nežinom, kas esam“, – Aleksandras Macijauskas, „Ratas“ 2009 m. Cituoju pats save, nes Petro Plilionio fotografijų paroda – portretai. Ir dar apie portretą: tai kiaušinio efektas. Fotografija ir dailė sugeba parodyti tik paviršiu, t. y. kiaušinio lukštą, bet noreint prasibrauti pro baltymą iki trynio, manau, reikią sujungti literatūrą, dailę, psichologiją. Petriui kaip žmogui rūpi portretuojamų menininkų atminimas. Pažiūrėjęs jo parodą ir pažinodamas jį kaip menininką iškart prisiminiau francūzų rašytoją Francois Emile Zola (1840–1900), daug nuveikusį gelbėjant impresionistus ir dečius pastanegas įtvirtinti ši nauja dailės judėjimą Prancūzijos kultūroje, kai to laiko dailės koriféjai impresionizmą niekino. F. E. Zola buvo ir jaunos fotografijos kaip meno šakos šalininkas, pats yra pristatytas Pasaulio fotografijos istorijoje. Jau desimtmetį P. Palilionis, vadovaudamas Meno kūrėjų asociacijai, rūpinasi Kauno menininkais. Tai ne tik kūrybiniai reikalai, stipendijos, metų premijos, bet ir sąjungų buities reikalai bei kt. Jis puikiai pažiusta savo kolegas todėl, manau, kai kurie portretai labai pravers ateityje rašant apie šiuos menininkus. Mes tiesiog kartais nedovanotinai pamirštame išėjusius savo bičiulus, kolegas, o dar labiau esančius šalia – neparodome ir neprimename, ka šie

Poetas keturvėjininkas, husarų kapitonas Juozas Žlabys-Z-enge.

„Paskutinį pavasari“. Dramaturgas Juozas Grušas. 1986 m.

Rašytojas Juozas Baltušis.

rai vienas kita pažinojusių, bendrystės jausmas ir dramatiškas santykis. Portrete visada parodome ne vien objektą, bet ir save, ką tuo metu jaučiame, ką galvojame. J. Gruša įamžino keletas fotografų. Vienu darbuose jis dramatiškas, kitu – itin lyriškas, trečią, sakyčiau, net šiek tiek pamiasi. O kuris tikrasis? Pabréžtinai išskirti vieną būtų melas. Prie J. Grušo portreto parodoje kalbėjomės ir su dailininku Romu Čarna. Jo nuomone, čia tiek kompozicija, tiek visi tonai ir pustonai puikiai sutvarkyti. Jau susitikus parodos uždarymo proga (sena, šauni, bet užmiršta tradicija) gal kiek balalai paklausiau Petro, o kas toliau? Bet galėčiau ir pats atsakyti palinkėjimu – susikaupti ir dar ne kartą peržiūrėti savo archyvus, išsi-

vaduoti nuo griežto vidinio cenzoriaus ir parodyti mums tai, kas sukaupta per štiek metų ne vien kaip menininko, bet ir kaip žurnalisto. Nuo kritikos sij kartą norėčiau susilaikyti. Gal ta proga linksmai pacituosis „Šiaurės Atėnus“ apie tai, ką gali šiuolaikinė fotografija ir kaip mums ją aiškina kritika: „Julius Kelero fotografija nesunaikina garso. Jose, kaip ir Muncho „Šauksme“, be jokios abejonės, egzistuoją garso suspendavimo efektas“, – teigia filosofas Nerijus Milerius. Manau, jis verčia kape vartytis ir rėkti netgi Munchą.

Dailininkas R. Čarna: „Jeigu manęs Petras klausytu, o aš būčiau geresnis fotografas už jį, patarciau mažinti parodoje fotografijų skaičių, o sielos aparatą laikyti taip,

kaip laikė fotografuodamas dramaturgą J. Grušą, dailininką A. Lukštą, artistę R. Staliliūnaitę.“

Dar keletas parodos lankytųjų autorui užrašytų atsiliepimų:

„Meno žmonių nei vardai, nei veidai neturi senaties. Dėkojame, kad vis atsiranda žmonių, kurie Juos atgaivina. Natalija ir Česlovas.“

„Ačiū už šią parodą! Esu amžininkė daugelio veidų, bet buvo neįprastai malonu dar kartą sieloje pabendrauti su mūsų Tautos žiedais. Dėkoju rengėjams ir autorui. Išeinu pilna siela ramybės ir apgaubta gerumo mūsų Lietuvos žmonių. Medikė D. Austinskienė.“

„(...) Kyla rūpestis – kas ką įveiks: nuotraukų erdvė Petrą potėtą ar Poezijos visagalybė nuotraukų laikinumą? Tavo Robertas (Keturakis).“

„Pasirūpinti i tokias nuotraukas ir suprantti, koks laikinas esi šiame pasaulyje. (Neįskaitomas parašas).“

O štai pats fotografijų autorius, poetas, eseistas, vertėjas, radio ir televizijos žurnalistas P. Palilionis išleistame parodos kataloge taip kalba: „Vardai ir Veidai – dvi pagrindinės kiekvieno vizitinės kortelės. Kartais jie būna taip daiktan suaugę, kad jėga neatplėsi. Kaip koks dviveidis Janas. Skirtumas tik tas, kad senovės dievas saugojo ir atverdavo (miestų vartus), o Vardai ir Veidai (jeigu jums priimtinės tokis gretimimas) atveria (mūsų asmenybes). Veidas, žinoma, pirminis. Vienas visam gyvenimui. Net jei pakeisi, jo neįkeisi.

Vardą galima prarasti ir už jokių pinigus nebesusigrąžinti. (...) Šioje parodoje Vardų daugiau negu Veidių. Tačiau eksponuojami kai kurie veidai, drįstu manyti, jau yra tapę mūsų kultūros praeities ir dabarties simboliais. Visi jie patys iš savęs, iš ju ir iš parodos autoriaus gyvenimo kelionės.“

Aplankę parodą su kolegų būreliu ilgai diskutavome, kiek joje meno, kiek dokumentikos, o gal šiek tiek ir balasto. Tačiau negalima nesutiki, kad tai įdomus, gal kiek netikėtas, o tiksliau, palioniskai avantiūristinės, bet neįsvingiamas autorius gyvenimo kelionės vingis.

Parengė Gražina Viktorija PETROŠIENĖ

Pažadėtieji muzikiniai stebuklai

Eugenija ŽAKIENĖ

Susikaupė naujas pluoštas muzikinių išpūdžių apie birželį ir didesnę liepos dalį. Per penkias savaites įvyko 15 koncertų ir dramos spektaklis; vienuolikoje vakarų skambėjo vokalinės kompozicijos ir tik keturiuose koncertuose nebuvu dainuojama. Festivalis atrado Baisogalos dvaro estradą ir naują, tikėkimės, mūsų mieste dar ne kartą pasirodysiantį Medinių pučiamujų kvintetą. Be tradicinių festivalio dalyvių, kūrybingų Lietuvos atlikėjų, sulaukėme užsienio svečių – kamelinio orkestro iš Taivano, berniukų choro iš JAV, moldavų akordeoninkų ansamblį. Klausėmės ir lietuvių kilmės menininkų, šiuo metu gyvenančių svetrum – Parzyjuje „reziduojančias“ aktorių Diana Sakalauskaitę ir pianistę Ramintą Neverdauskaitę, fagotininką Povilą Bingelį iš Šveicarijos, pianistą Andrių Žlabį iš JAV. Jei prie jų priskirtume dar ir lietuviškų šančių turinčius Vestardą Šimkų (Latvija) bei Luką Geniušą (Lietuva / Rusija), festivali drąsiai galėtume vadinti „Varšavos surgižimais“, analogiškai Lietuvos muzikų rėmimo fondo renginiams išeiviams „Surgžimams“...

Ko gero, didžiausio melomanų dėmesio sulaukė dar gegužė žadėti talentingu pianistų pasirodymai, vykę vienas po kito; įvertinę V. Šimkaus energiją ir profesionalumą, klausėmės L. Geniušo ir A. Žlabio rečitalių. Latvių virtuozas šiemet dalyvavo Taivano 100 metų jubiliejui skirti Taipėjaus filharmonijos orkeistro koncertų ture. Skambėjo Dmitrijaus Šostakovičiaus Pirmasis koncertas fortепijonui (trimito solo partija – Igoris Kramarevas), Belos Bartoko, Piotro Caikovskio simfoninė kūryba, taivaniečių liaudies muzikos kompozicijos. O būsi girdėjome su didele pagarba atliką Juozą Naujalį „Svajone“.

Egzotiškos šalių styginių grižimas paliko dvejopą išpūdį – iš vienos pusės, techniškai tobulas atlikimas: unisonu, *Štrichu*, dinamikos darna, smulkiausių melizmų vienalaikišumas, kita vertus, jautėsi tam tikras iliustratyvumas. Toks prieštaravimas ypač išryškėjo skambant taivaniečių melodijoms; perdibotos turint pretenzijų į šiuolaikiškumą, jos nesidavė „konvertuojamos“ pagal europietišką muzikinio plėtojimo tradiciją, dėl to atrodė išpleštos iš konteksto, kaip turinčios atvirukas. Neįprasta buvo ir dirigento Paul Tien-Chi Linio plastika, priminus choreografo, skulptoriaus ar gimnasto judesių, ir, ko gero, veikia energinė, o ne vadovaujančios pozicija.

Labiausiai nusisekė jaunatviškas, ironiškas, net kiek *chuliganiškas* Koncertas fortepijonui; interpretuodami ji, solistai išsiautė į dviejų berniukų – vieno su pionierišku trimitu, kito su trankiu fortepijonu – vaidmenis. Džiugino abieji virtuoziška technika ir pukus nusiteikimas. V. Šimkus – nepaprastų gabumų jaunuolis, jo konkursų, koncertų, partnerių, salių sąrašas kelia pagarbios nuostabos jausmą. Stebina ir tai, jog pianistas, laimėjęs keletą svarbių tarptautinių varžytių pirmąjį vietas, randai laiko improvizacijoms, dziazu, net kūrybai... Kita šiame kontekste idomiai pastaba – prieš sukurdamas Koncertą, pats D. Šostakovičius dalyvavo 1-ajame Frederiko Chopino pianistų konkurse Varšuvuje (1927 m.) ir pelnė diplomą...

Kitą vakarą klausėmės šių laikų F. Chopino konkurso laureato. Nors L. Geniušas dar studijuoja, jo pasirodyme neitartum esant efektyvumo paieškų ar pastangų perprasti medžiagą. Anšlaginėje Filharmonijos salėje vykusį koncertą ženklino muzikinė branda, rafinuotumas, o kartu inter-

Zapyškio bažnyčioje koncertavo Jevgenijus Chrebtovas, Birutė Mar, Rūta Mikelaitė-Kašubienė, Lilija Gubaidulina.

pretacijų paprastumas. Pianistas varkarą skyrė kompozitoriaus Ferenco Liszto 200-osioms gimimo metinėms; skambėjo F. Liszto Sonata ir 24 F. Chopino Etiudai. Atlirkamas pastaruosis, L. Geniušas nesistengė apžaverti virtuoziškumu, o kūrė skirtinos žanrinės sferos, melodijos, faktūros muzikines akitimirkas. Stebino nepriekaištingas solisto skonis atliekant itin subtilius etiudus, leides gerėtis visomis daugiasluoksnės faktūros linijomis.

F. Chopino ir F. Liszto vardų gretinimas pasirodė labai tinkamas tokiane koncerte. Muzikos istorijos puslapiuose šie du genijai dažnai minimi greta ir ne vien dėl to, kad buvo savo kraštų kompozicinių mokyklų pradininkai. Abu romantikai, fortepijono novatoriai, naujų žanrų, formų, atlikimo manierų atradėjai, paveikę ne tik muzikos kūrimo ar atlikimo, bet ir jos klausymosi tradicijas. Vengrų kompozitoriu F. Chopinas dedikavo ir koncerte skambėjusius Etiudus op. 10. O F. Lisztas apie kolegą parašė knygą – vieno didžio žmogaus pasakojimą

apie kitą ir drauge savotišką laikotarpio istorinį-psichologinį portretą. Ko gero, kai kurias pastabas būtu galima priskirti ne vien F. Chopiniui, bet ir pačiam autoriumi. Kad ir tokia: „Meno srityje kiekvienas novatorius, kiekvienas autorius, pakeičės idealus, tipus, formas, maitinės ir žavėjusias jo amžininkus, naujais idealais, naujais tipais ir nežinomomis formomis, neranda pritarimo. Tik sekanti karta supras jo mintis, jo jausmą... tik laikas išryškins naujų iškvėpimų grožį ir reikšmę...“

A. Žlabio rečitalio klausytojai patyre įvairiausią išpūdžių; visų pirmą, kad ateitų į koncertą, jiems teko „išeikti“ išsimarkavusiai stichija – škvalas, perkūnija ir liūtų. Nepabūgusieji šių sunkumų, pateko į tauros muzikos oazę, į ramybę ir išmintį. Muzikinė gelmė – ko gero, tokia mintis pirmiausia ateina į galvą, norint apibūdinti dabartinį šio fortepijono meistro muzikavimą. Puiku, kad A. Žlabys dažnai lankosi Lietuvoje, kad turime išskirtinę galimybę būti jo meninių atsivėrimų liudininkais.

Dainininkų programos žerėjo įvairiomis spalvomis ir išmone, i pagalbą jie pasitelkdavo literatūros kūrinis, minimalias dekoracijas, kiek su režisuodavo pasiodymų eigą. Liudas Mikalauskas (bosas) su žemų styginių instrumentų kvartetu „Bass Arco“ suvaidino mini spektaklį velninavos tema; kitą dieną kontrastingo tembro, tematikos ir stilistikos skambesiai (obojų kvintetas ir mecosopranas Judita Leitaitė) skelbė „Gerą naujieną“. Programa „Iš ilgesio ir mieles“, atlirkta Lilijos Gubaidulino (sopranas), Jevgenijaus Chrebtovo (baritonas), pianistės Rūtos Mikelaitytės-Kašubienės ir aktorės Birutės Marcinkevičiūtės-Mar, jungė į vieną du prieštarangus pradus – šviesių potėpių, skaidrių pustonių ir šešelių sklidimus tekstus bei jausmingus muzikos proveržius. Muzikalias rusų poezijos sidabro amžiaus (Boriso Pasternako, Anos Achmatovos, Marinos Cvetajevos, Igorio Severianino) eilės idomiai rezonavo su ekspresyvinis P. Čaikovskio, Sergėjus Rachmaninovo ir kt. rusų kompozitorių vokalinėmis miniatiūromis. Zapyškio bažnytėlės publika pageidavo dvieju tokų koncertų. Vėliau ši scena svetingai atvėrė duris nuotaikinė Astos Krikščiūnaitės (sopranas) ir Donato Bagursko (kontrabosas) „Vasarai su kontrabosu“ – neįprastą tembrų dueto (o su pianiste Audrone Kisieliūte – trio) premjerai ir sunkesnio emocinio krūvio kupinai, 100-osioms kompozitoriaus Gustavo Mahlerio mirties metinėms skirtai popietei. Tašyk D. Sakalauskaitė, Rita Preikšaitė (mecosopranas) ir R. Neverdauskaitė iš laiškų, dienoraščio išstraukių ir nežemiško grožio muzikos dėlio Gustavui ir Almos Mahlerių šeimos istoriją.

Manyčiau, vokalinio meno viršūnių pasiekė berniukų choras iš Kalifornijos, atvežęs toli gražu nevaikiską programą ir parodęs nevaikiską ištvermę, susikaupimą ir drausmę. Lietuvoje viešėjęs kolektyvas – Choro akademijos, kurioje dainavimo meno mokosi įvairaus amžiaus vaikai ir jaunuoliai, dalis, Balsingos ir subalansuotos choro grupės, pukūs solistai, svarus daugiaibalsumas – tokia dirigento

Kevino Foxo ir jaunuolių siekiamybė. Ir jokių papildomų dirgiklių ar šalutinių nemuzikinių efektų... Iš trijų festivalio klausytojams padovanotų koncertų, ko gero, labiausiai pasisekė klausytojams Žeimių bažnyčios erdvėje, leidusioje vykdyti idomius garso perspektivų, aidų ir saskambų bandymus. Jauni solistai, nukeliavę dainuoti į vargonų balkonelį, susirinkusiesiems turėjo simbolizuoti angelukų kvartetą – taip skaidriai jų balsai atsiliepdavo į likusios choro masės skambesį. Gaila, kad kitų koncertinių estradų publika nepatyrė šių eksperimentų magijos...

Ir apie naujienas... Medinių pučiamujų instrumentų kvinteto Kaune ilgokai nebuvu. Užpildyti šią spragą nusprenė jauni ir ambicingi muzikai, koncertavę Pašto ir informacijos istorių muziejuje liepos 1-ają: Aušra Lukoševičiūtė (fleita), Lukas Sarpalius (obojus), Andrius Bernotaitis (klarnetas), Povilas Bingelis (fagotas), Andrius Dirmauskas (valtorna). Publikai jie prisistatė XX a. kompozitorių Samuelio Barberio, Jeano Francaix, Gyorgy Ligeti ir Paquito D'Riveros kūriniais, kuriuos buvo nelengva atlikti, tačiau klausytis – tikrų tikriausias malonumas. Po koncerto pakalbinau ansamblio vadovą, Kauno simfoninio orkestro klarnetininką Andrių Bernotaitį. Jis pasakojo: „Jau kurį laiką su kolega A. Dirmauskui pagalvodavome, kad Kaunui reikštų pučiamujų kvinteto. Tačiau neturėjome tinkamų obojininko ir fagotininko, tad viskas apsiribodavo kalbomis; o ši rudenį ēmėmės veiklos, pradėjome rengti programą ir ieškoti trūkstamų instrumentininkų. Prie mūsų prisidėjo P. Bingelis, jis rekomendavo L. Sarpaliui, o prisistatymui pasirinkome Pažaislio festivalio nišą. Dėl repertuario buvo įvairių nuomonų – „gal reikštų lengviau, „vasariškiau, popsiškiau...“, bet nusprenėme pagroti tai, ką šiuo metu įstengiamė, juk paprastesnais kūriniais galėsime džiaugtis išėjė į pensiją. Atlikome lietuvišką J. Francaix Piramo kvinteto premjerą ir galime drąsiai teigti, jog tokio pučiamujų muzikos koncerto Lietuvoje (kad vieno vakaro metu skambėtų tokie sudėtingi šiuolaikiški opusai) nebuvu. Mūsų pagroti kūriniai yra medinių kvintetų „top“ penketuke, atliekami vienai pasaulyje, įrašyti garsiausiai kolektyvui; o tie, kurie juos įveikia, gali dalyvauti bet kuriame festivalyje ar konkurse.“

Džiaugiamės gražiu rezultatu, manon, kad projektas pavyko. Tiesa, velyva koncerto data nebuvu labai palaiki, nes sezonas pasibaigė daugiau kaip prieš mėnesį, sunku taip ilgai išlaikyti formą. Dėl to teko daugiau ir intensyviau dirbtį. Tikiu, kad kvintetas reikalingas Kaunui, tad jei pagyvus suderinti visas detales, manau, veiklą tėsime.“

Šiomet į festivalio istoriją pirmą kartą įrašyta Baisogalos dvaro estrada. Ši erdvė nepaprastai išpuoselesta, koncertų veiklai galima pritaikyti keletas sales – yra ir ovalus salonus, ir konferencijų salė, ir lauko estrada. Ansamblis „Musica humana“ (meno vadovas prof. Algirdas Vizgirda) su solistais Raminta Vaicekauskaitė (sopranas), Robertu Beinariu (obojus) ir Pauliumi Biveiniu (smuikas) čia atliko XIX a. romantizmo ir virtuoziškų salono muzikos programą. Stilingai skambėjo R. Vaicekauskaitės dainuojamai romantiniai opusai, o R. Beinarius meistriškai atliko XIX a. čekų kompozitoriaus Johanno Wenzelio Kalliwodos „Salono muziką“ obojui ir styginams. Šio piešių Vokietijos rūmuose tarnavusio kompozitoriaus muzika pasižymi jausmingomis melodijomis, maloniu skambesiu, ji leidžia įsivaizduoti, kokioje aplinkoje skambėjo ir kokią pa skirti turėjo... tikra vasaros muzika.

Edmundo KATINO nuotraukos

Lukas Geniušas.

Medinių pučiamujų kvintetas: Povilas Bingelis, Lukas Sarpalius, Aušra Lukoševičiūtė, Andrius Bernotaitis, Andrius Dirmauskas.

Kalifornijos berniukų akademijos choras ir dirigantas Kevinas Foxas.

Auka

Domantas TAMOŠAITIS

Damjanas bėgo, kiek tik neše ką. Didysis medis, stovėjės pačiamė kaimo pakraštyje, buvo vos už šimto žingsnių. Jau nedaug...

Už nugaros, kiek labiau į kairę, bėgo kitas žmogus. Trūksmingas jo kvėpavimas ir neritmingas bégimas. Damjenui išdavė, jog tasai kitas jau pavargęs. Vis dėlto alsavimas artėjo. Nenuostabu. Tojo kito kojos, šiaip ar taip, kur kas ilgesnės.

Berniukas nukreipė žvilgsnį į priekį – ten tikslas, todėl ten turėjo būti ir jo mintys.

Jau nedaug... Trisdešimt žingsnių...

Dvidešimt...

Damjanas beveik jautė alsavimą savo veidu.

Dešimt...

Penki...

Stiprus stumtelėjimas išmušė jį iš vėžių. Damjanas veltui bandė atgauti pusiausvyrą – nepavyko. Berniukas griuva ant žemės, vos spejės rankomis sušvelinti smūgi.

– Laimėjau! – uždusęs, bet ne-paprastai patenkintas, paskelbė varžovas.

Delnus ir kelius degino skausmas. Plaučiai, atrodė, sprogs. Damjanas vargais negalais pasikėlė ant rankų. Jo veidu ir plaukais sruvės prakaitas iškart nudažė žemę tamsia spalva. Dešine ranka pabandė nusibraukti prakaity.

– Aš... laimėjau, – pakartojo kitas. – Kaip visada.

– Solai, ką čia šneki? – virpėdamas iš pykčio atsakė Damjanas, atstodamas ir pasisukdamas į savo prieninką – maždaug septynerių metų berniuką. – Tu sukčiaiavai!

– Kaip?

– Tu mane pastumei!

– Na ir kas? – atšovė Solas. – Mes lenktyniavom, kvaili. Kur parašyta, kad lenktyniaujant negalima stumdytis?

Damjanas iš apmaudo sugniaužė kumščius. Pro pírstus prasisunkė keilių krauju lašai ir nukrito žemėn.

– Be to, – tėsė anas, – tam, kad pastumčiau, man pirma reikėjo tave prisivysti. Argi tai nereiška, jog aš greitesnis? Tu neturėtum jokio šanso, jei nežinotum trumpesnio kelio. O dar vadini mane sukčiumi!

– Tai buvo taktinis manevras! – sušuko Damjanas. – O tai, ką, padarei tu, tiesiog negarbinga!

Solas prunkštėlo.

– Vėl tu savo! Prisklausei nukvakuosio tėtūsiuo?

– Užsičiaupk!

– Ką tu man padarysi? – Solas pa-niekinamai nužvelgė Damjaną.

– Nedrīsk ižeinėti mano tėcio! Tu nieko apie jį nežinau!

Stojo tyla. Jos Damjanas visai nesitikėjo ir nustebės pažvelgė varžovui į veidą. Šis buvo kiek susimastęs ir piktas.

Tyloje gamtos garsai atrodė skausmingai garsūs. Netoliene čiulbėjės paukštis varė Damjaną iš proto.

– Argi? – pagaliau pasakė Solas. – Ar tikrai aš apie jį nieko nežinau? – pakartojo visiškai rimtai, be men-kiausio pašaipos šešėlio. – Tu pats nieko apie jį nežinau, – krito supy-kes. – Visas kaimas žino, tik tu ne.

– Solai...

– Dink man iš akių!

Damjanas nustebės stovėjė vietoj. Kumščiai atsileido, ir žemėn nute-kėjo dvi krauju srovelės.

Solas apsisuko ir nubėgo tollyn, sa-vonamų link.

* * *

Saulė, sustingusi dangaus vidury, tiesiog svilino. Viskas aplink – ir gyva, ir negyva – atrodė netekę jėgų dėl begalinio karščio. Taip kaimas kentėjo jau kurį laiką – kiekviena die-na buvo karštesnė už praėjusią. Niekur nepamatysi né menkiausio debesies, o vėjo gūsis atrodė dievų dovana. Kaimo senoliai, susirinkę aptarti reikalų, pusiau juokais skaiciuodavo, kiek dienų – ne, savaicių praėjo nuo paskutinio lietaus.

Nukorės žemyn galvą, Damjanas éjo keliu namo. Jo namai stovėjo kiek toliau nuo viso kaimo, taigi jau kurį laiką žingsniavo siauru takeliu, kuri iš abiejų pusų supo žolę.

Tėvas žemės nedirbo, leido laukus želti visa kam. Jis pats taip sa-kydavo su šypsena veide.

Tėvas... Damjanas sumirkėjo, tar-si bandydamas sulaukti ašaras. Berniukas ir pats nesuprato, iš kur tas graudumas. Ką Solas norėjo pasakyti? Ką visas kaimas žinojo? Kad jo tėvas – kareivis? Didelio čia daikto. Kartais jam tenka kautis ir žudyti – na, mésininkui juk taip pat reikia žudyti, tik jo aukos to niekada nenusipelno.

Tai irgi tévo žodžiai.

Kaime buvo ir daugiau vyrių, kuri-e tarnavo kariuomenėje – daugiausia jaunuoliai, susižavėjė šlovės pa-zadais. Be abeo, išpuošti kareivio šar-vai, kuriuos dévejo lengviejį pęsti-ninkai, – mat iš šių apylinkių vyrių tik tokie ir buvo apmokomi – atrodė nepaprastai gražiai ir iš tolo traukė akį. Per parądą, vieną vienintelį, kurį buvo matęs, Damjanas vos nespogro iš susižavėjimo. Jis taip troško kada nors pats apsirengti tokiais šarvais, o kapitono uniforma su auksine karo-lystės emblema ant krūtinės išvis vertė iš koto.

Tiesa, tévo šarvai kiek kitokie. La-bai panašūs, bet jiems trūko papuošimų. Ir ginkluotas jis buvo ne kardu, o ietimi. Motina sakė, taip yra todėl, kad tévas priklauso specialiajam bū-riui. Damjanas nesuprato, kuo tas būrys užsiima, bet vis tiek didžiavosi.

Pamažu bernuko mintys nukry-po kitur. Solas dažnai sakydavo, kas jam tuo metu palankiai – besalygiškai jo klausyti būtų kvaila. Visas kai-mas žino? Ar tik nepridėjo jis to viso kaimo tam, kad jo paties nuomonė būtų sveresnė? Be to, ką jis gali žino-ti, i jo namus net kojos nekėlės.

Damjanas ranka perbraukė per žolę. Jam patiko, jog čia auga, kas tik nori – žemė atrodė kur kas gynesné negu kitur, kur ją metai iš metų žmonės drasko visokiais īrankiais. Taip, jie tai daro, kad turėtų ką valgyti – bet juk čia ne vienintelis būdas. Kaip-

gi medžioklė? Taip tikras yras turė-tū aprūpinti save ir savo šeimą. Tėvas kartais medžiodavo – šiaip, savo malonumui, o ne dėl reikalo. Jam tie-siog patikdavo miške. Pagauti jis re-tai ką tegapaudavo.

– Man nepatinka medžioti stirmas, – kai pasakė jis. – Jei būčiau suti-kes ką nors, kas gali apsiginti, tada tikrai būčiau namo parnešęs daug mė-sos.

– Kieno mėsos? – paklausė Dam-janas, išplėtęs akis.

– Nežinau. Gal šerno. Arba lokio.

– Pasvajok, – nusijuokusi tévo plaukus paglostė motina. – Lokio tu nesumedžiotum, net jei pasigautum jí miegantį.

– Nežinau, – linksmai atsakė té-vas. – Tave juk sumedžiojau.

Tada jie išgai juokesi ir laikė vie-nas kitą apkabinę.

Damjanas nejučia nusišypsojo: dingo žolę. Vadinas, namai netoli. Čia, vaidindamas karžygį, berniukas ją ištrypė.

Visi kažkas ne taip.

Pakelės galvą, Damjanas pamatė motiną. Pasikėlus sijono krastus, ji bėgo per kiemą tollyn nuo namų.

– Mama?

Ji neatsiliepė. Jos veidas atrodė su-sirūpinęs, o žvilgsnis praslydo pro šalį. Damjanas išsigando. Norėjo dar kažką sakyti, bet balsas užsilikto.

Kuri laiką jis taip pastovėjo, bijo-damas visiškai atsigréžti. Jautė – jei pamatyti motiną, bégancią tollyn kaip nuo maro, pats išprotės iš baimės.

Staiga sugirgždėjo namų durys, berniukas krūptelėjės pažvelgę į tą puse.

– Ko jos varstosi?

Mama visada uždaro duris.

– Taip, mama visada.

Sukaupės visą vyrišką narsą, jis skubiai nudrožė namo link. Žiūrėda-mas žemyn, ižengė į vidų ir tvirtai užvérē duris. Tada, nors širdis daužėsi kaip patrakusi, pakelės akis apsi-daire.

Vidury kambario, prie stalo, apsi-vilkęs šarvus sédėjo tévas. Kairę ran-ką jis laikė ant stalo, dešine barbeno per skydą. Ietis nerūpestingai syravo, atremta į kairijį petį. Tėvo lūpose žaidė švelni šypsena, o žvilgsnyje at-spindėjo liūdesys.

– Téti?!

– Damjenai, – nežiūrėdamas į sū-naus pusę, taré jis. – Ateik.

Berniukas paklus.

– Stokis priešais mane.

– Jis vėl įvykdė lyg ir prašyma, lyg ir komanda.

– Damjenai, – žvelgdamas kažkur virš jo, pasakė tévas. – Nori išgirsti pasaką?

– Taip, – sušnabždėjo Damjanas.

– Gerai, – tebesišypsojo tévas.

* * *

Kartą vienoje karalystėje karei-viai, tyrinėdami apylinkes, aptiko keistus vartus. Kaip paaškėjo, tai bu-vo vartai į kitą pasaulį – purpuriniai, nuolatos judantys, bet išlaikantys for-mą. Visi, kurie kada nors ižengė pro juos, niekada nebegrižo. Tai žmones labai gašdino, todėl nutarta vartus su-naikinti – bet kaip sunaikinti juos, jei ginklai tiesiog praslysta? Užduo-tis pasirodė neįmanoma – kad ir kaip žmonės stengsėsi, nepavyko. Tačiau palikti tokius vartus likimo valiai jie irgi negalėjo. Pastatė ten sargybinius, kad niekas pro juos neitų. Bėgo me-tai. Atrodė, niekas niekada ir neišeis pro juos – kai kurie jau ir juokesi iš tų kareivių, karalių vadino pokštininku, kad sugalvojo tokį dalyką.

Tarp tų vyrų nebuvó paslapcių. Kad ir kokią gėdingą, nepakeliamą ar baisią paslapčią jie atsinešdavo į šią tvirtovę, jí nustodavo būti paslaptimi. Taigi visi žinojo, kuris iš jų melagis, kuris – bailsys, kuris – svetimautojas, kuris – žmogžudys, kuris – sykštuolis, kuris – prievar-tautojas. Jie vienas kito neteisė, nes visi buvo kalti. Galbūt visi žmonės yra kalti. Vargu ar perėjės miestą ras-tum suaugusiją, kuris neslepė savyje kokios nors kaltės ar nuodémės.

Ten gyvenę kariai pastebėjo, kad kritisijų kovoje su esybėmis iš ana-pus vartų nuodémės ir mirlys sutampa. Visi žmogžudžiai – ne šiaip žmonės, kurie žudė per karą ar tada, kai nebuvó kitos išeities, o tie, kurie at-imdavo nekalą gyvybę – mirdavo siaubo sukaustytais veidais, klykdami, kol iš jų gerklį tesigirdėdavo švokštimas, o akys beveik išlipdavo iš akiduobių. Bailsai mirdavo supu-vus jų vidaus organams. Svetimau-tojai nukraujodavo. Prievertautojai subyrėdavo gabalaus – ir taip toliau. Taip gimiė mitas, kad žmogus, kurio sąžinės neslegia jokia nuodémė, ga-lės tuos vartus saugoti amžinai. Ir nauja banga vyru plūstelėjo iš visų karalystės pakampių budėti prie vartų į aną pasaulį.

Tačiau praėjo jau daugybė metų, o vyrai, diena iš dienos saugojet karalystę, vis mirdavo ir mirdavo. Šventojo tarp jų taip ir neatsirado.

* * *

Tėvas nutilo.

– Kodėl man tai papasakoja, té-ve? – paklausė Damjanas, stengda-masis sulaikioti ašaras.

– Nenorėjau, kad tu sužinotum tai iš kieno nors kito, – tévas pagaliau pažvelgę į sūnų. Atsargiai parėmęs skydą į kėdę, jis paglostė berniuko plaukus. Bet kai atitraukė ranką, ant jos jau nebebuvo pirštu.

– Téti, – sukūčiojo Damjanas. – Téti!

– Daugelis vyru tikėjosi, kad iš-pažinę nuodémės savo sielos bro-liams taps tyri. Jie eidavo prie vartų vildamiesi, kad jų kaltės atleistos. Pri-sipažinę jausdavosi laisvai ir laimin-gai, tarsi nusimetę sunkias grandines. Nepaisant to, kas anksčiau atsitiko kitiemis, jie tikėjosi, jog mirtis juos aplenkis. Todėl kai pajusdavo, jog ar-tėja paskutinė valanda, jie iš naujo išgvendavo savo kaltę – tik šikart desimtis kartų sunkiai negu iki šiol. Tarsi visa tai buvo beprasmiška. Tar-si jie buvo neverti.

– Téti...

– Ir tą vyru akys, iš lėto gęstant gyvybei, prisipildydamas ašarų – skaidrių, kruvinų ar juodų, nesvarbu. Galbūt tame yra šiek tiek paguodos – visgi jie mirdavo kaip broliai.

– Téti! – viena po kitos ašaros rie-dėjo Damjeno skruostais.

– Bet aš neverksi, – taré tévas. – Vyras negali verkti savo sūnauši aki-vaizdoje.

Ramos, liūdnos tévo akys užge-so. Abi rankos nukrito ant žemės. Netekusi atramos, ietis iš lėto nu-slydo ir atsitrenkė Damjenui į petį. Ginklas būtų nukritęs žemėn, bet berniukas jį sugavo. Anksčiau jis vos pa-judindavo ietį, bet dabar nejautė jos svorio.

Nors širdis vis dar plyšo iš skausmo, Damjanas paliko savo namus ir patraukė išskoti tos tvirtovės kalnuose, apie kurią kalbėjo tévas.

Aldona RUSECKAITĖ

Kai ateina viduvasaris ir tenka keliauti po Lietuvą, imu jaudintis – kodel dar niekas nepradeda javapjūtęs... Javai jau geltoni, banguoja nugairintomis spalvomis, ūžia ir šniokščia tarytum krosnis, kurioje mama kepdavo duoną. Tas rūpestis iš vaikystės – kaiame javapjūtę buvo vienas svarbiausiu darbų, ritualinis, priklausomas nuo gamtos stichijų, kurios anuomet taip baisiai neištekavavo, nors javus lietus dažnai išguldydavo. Kai liepos 26-ąją išaušta Oninės – mamos vardadienis – man dar neramiai pasidaro, nes būtent šią šventą dieną dažnai jau rugiai būdavo nukirsti, mama parklegėdavo su kaimynėmis, nešina puokštę gėlių arba papuošta varpų vainiku. Užsukdavo pas mus pasivaisti. Išsivaizduokite, dar mano mama rankomis rišo rugius į pėdus, dar ir mes pauglės rankiodavome varpas... O šiomet javapjūtę kol kas neprasidėjusi, pasirodo, yra kažkokios Europos Sąjungos direktivos, leidžiančios šį darbą pradeti tik liepos 26 d., ypač jeigu gyveni netoli kokio parko, kad jau būtų išskridę paukštukai ir užaugę zuikiukai. Gražu. Mano brolis irgi nejudino sienaprovės, kurios vamzdyme sugalvojo perėtis mažulėlis paukšteliš... Esame jautrus!

Bet, deja... Pakirdusi vasarišką šeštadienį ryta bandau *delfyje* susipažinti su Lietuvos ir pasaulio naujienomis, tačiau jos vien blogos, balsios, tragiskos – žiauriosios Šiaulių gimnazistės, Norvegijos žudikas maniakas, Sirijos karas, avarijos keiliuose... Išjungiu, klausau per radiją „Kultūros savaitės“, čia jau man labiau patinka. Štai Laimantas Jonušys diskutuoja apie poeziją, nes šeštame „Metų“ numeriję perskaitė Regimanto Tamošaitio tekstą „Poezijos pseudomorfozė“ – aš lyg tyčia ji taip pat raudonai prisibraukiau. Labai gerai ir įdomu, kad diskutuoja, nes išties per ilgai užsibuvome be diskusijų. R. Tamošaitis rašo, kad „poesija darosi prožka ir neretai banali... Kartais atrodo, kad nesuprantu poesijos. (...) eilėraštis yra lyg amerikietiška šypsena“ ir t. t. Tene-supyksta Regimantas – čia toks nerimtas pacitavimas, kai galvoje ūžia vasaros vėjai. Bet rudeni tikrai būtų įdomu išgirsti pasvarstyti apie poeziją, o iš visų literatūrą – ar mes dar galime kultūringai, profesionaliai, pagarbiai dalyvauti diskusiniuose mūšiuose su kardais, kad ir mediniai? Nes, kaip supratau, nei Valdemaras Kukulas, nei L. Jonušys dar nera susijaudinę dėl visiškos poezių žlugties..

Rugiu kol kas nepjauna, bet kažkokia pjūtis visgi vyksta. Praėjus šeštadienį, pakviesta ponios Genovaitės Marcinkevičienės, poeto Justino našlės, nuvažiavau pasiklausyti pirmųjų Just. Marcinkevičiaus kūrybos skaitymų, kurie buvo surengti Alksniakiemio kaime, aktyviosios bendruomenės pirminkės Daivos Earle erdvioje sodyboje. Ranka pasiekiamas poeto giminasis Važatkemis, jis baigės Alksniakiemio pradinę mokyklą. Pastatas tebestovi, lentutė pritvirtinta. Išties galima pajauti Just. Marcinkevičiaus žingsnius, juoba kad lygiai prieš metus, praėjusių vasara, jis su žmona čia lankėsi, bendravo su kaimynais, daliosi jaunystės prisiminimais... Liko nufilmuota medžiaga, kurią žiūrėjome sulaikę kvapą: potetas gyvybingas, šypsosi, laimingas, nes – Teviškėje... Liepos 16-ąją, praėjus lygiai keturiems mėnesiams po mirties, vyko jo kūrybos skaitymai. Organizavo Alksniakiemio bendruomenė, Prienų krašto muziejus ir biblioteka, literatūrų klubas „Gabiija“. Žmonių prigužėjo pilnutėlis kiemas. Nevardysiu skaitovų, mane labiau paveikė nuotaika. Raiškiau ar blankiau deklamavo, atminčiai ar iš knygos – betgi ne aktoriai, ne prieverta! Savanoriškai, patys pasirinkdami eilėraštį, nuo pa-

auglio iki garbių aštuoniadesimtmetės: mokytojai, ükininkai, gydytojai... Lipo ir lipo į sceną. Tada pagalvojau: čia ir yra darbas su visuomenė ar bendruomenė – *kas dabar taip madinga – kurti informaciję visuomenę ir ją iutrauki i bendrą veiklą*. Is tų skaitymų man liko tikrai daug šviesos, mačiau, kad ir poenia G. Marcinkevičienė laiminga, ji uždegė vakaro pradžioje žvakutę, kurios liepsnelės vėjas nepajégė užgesinti. Reikėtų pridurti, kad pasukui visiems užteko medaus ir surio, ir tokie stebuklingi saulės *pazarai* spindėjo virš Važatkemio.

Vis dar negalėdama atsidžiaugti priešrugapjūtinė vasara, lygiai po savaitės nulėkiau į kitą Nemuno pusę, keli kilometrai už Birštono, į Jundeliškes (anksčiau vadinta Ustrone). Čia jau nuo 2002 m. vyksta gydytojo, rašytojo Stanislovo Moravskio (1802–1853) skaitymai, tik jau kitokie nei Alksniakiemyje. Tradiciškesni – atvažiuoja svečių iš Vilniaus, Kauno, skaito pranešimus. Ar daug ką žinotume apie S. Moravskį, ar turėtų jis istorinės gyvybės, jeigu ne suremėt pečių regiono kultūrininkai? Tai Birštono viešoji biblioteka, jos direktoriė Alina Jaskūnienė, laikraščio „Gyvenimas“ redakcija, o tiksliau, redaktoriė Ramutė Šimukauskaitė, kiliusi iš Jundeliškių ir vėl

cia sugrįžusi, vietos bendruomenė.

Kiekvienais metais, pagerbiant S. Moravskio gimimo dieną, liepos 22-ąją, pasirenkama vis kita tema ir vyksta susibūrimas. Šiųmetis interesas: „Ustronės dvaro parkas: koks buvo, koks dabar yra ir koks būti galėtų?“

Ustronės dvare išties buvęs puišus ir didelis parkas, o jis iš tévo paveldėjės S. Moravskis buvo ir sodininkas, ir gėlininkas. Apie XVIII–XIX a. Europos ir Lietuvos parkus kalbėjo prof. Vytautas Levedauskas, o apie gėles ir gėlynus – dr. Reda Griškaitė, juos papildė dr. Zita Medišauskienė. Supratau, kad klausytojams tema įdomi: dažno lietuviu, ypač lietuviš, širdžiai gėlės yra brangios – prie namų ar suduose puikuojasi darželiai, alpinariumai... R. Griškaitė priminė, kad kadaise už tulpės svogūnėli žmogus galėjo pakloti didžiulę sumą, subankrutuoti arapti turtuoliu. Neatspėsite, kokia gėlė labiausiai patiko S. Moravskui... Ogi ta, kuri dabar žydi beveik kiekvienam darželyje, kurią laikome labai lietuviška, kurią akį džiugina visomis spalvomis, o išties yra Meksikos nacionalinė gėlė... Supratote – tai jurginės! I Lietuvą šios žavios gėlės gumbelių atkeliau tik apie 1812–1814 m., Moravskis buvo vienas

pirmųjų, kuris juos augino Ustronės dvare. Visko pasitaikydavo – gumbeliai sušaldavo ar lietingą vasarą supūdavo, tačiau sodininkas buvo jiems ištikimas, kai kuris metais ir vėl iš draugu parsisiūsdavo, dažniausiai iš Peterburgo.

Kokia gi mūsų nacionalinė gėlė – rūta? Betgi ji į Lietuvą atkeliaavo XVI a. Gėlių istorija, pasirodo, labai sudėtinga ir įdomi. Jau gerdami arbatą pas R. Šimukauskaitę, kuri nusodinusi savo daržo pakraščius dviem eilėmis jurginę, diskutavome: o kaip tie mūsų senieji lietuvių, karaliai ir didikai – ar jie dovanodavo žmonoms gėlių, ar jų turėjo, kokios jos buvo? Ar jiems rūpėjo gėlės, kai reikėjo nuolat kariauti, o ir kaip suspėti ju nunešti, jeigu tekėdavo žirgu joti dieną dieinas? Mistika ir nežinomybė, o toks mums įprastas dalykas – gėlės... Šiuo metu Lietuvoje jų tiek daug, net pievos baigia suplysti nuo žydėjimo pašėlimo... Po tokio romantiško nusiteikimo labai tiko su tuo kūnių Eglės ir Aido Strimaičių fortepijono ir smuiko klasika, graudumas ir pakylėjimai...

Beje, įdomi detalė – rinkimai nesenai praėjo, galima atspūsti, bet ir viename, ir kitame renginyje dalyvavo politikų, netgi patys merai svečiams spaudė rankas: Prienų – Vytautas Bujanauskas, Birštono – Nijolė Dirgincienė. Matyt, žydėjimas vienims apsuka galvas...

Tiek tos vasaros! Jau persivertė per pusę, birželis praleikia dar vienims grumdati darbuose, o pasukui staiga žiūri – stovi dideli gandrikai ir jau taip plaka sparnais, taip plaka. Tėvai stebi, ar kuris netinginėja, ar uoliai atlieka pratimus, bet nuo skyrdžio dar sulaiko... Tačiau dienelė kita – gimdytojai juos pakels pirmiesiems pabandyti laukia baisiai tolima kelionė! Pastebėjau, ypač važiuodama rugpjūčio mėnesį per Suvalkiją, – vyksta kažkokie gandrū suvažiavimai, jų tiek daug prisirenkai – pilnas laukas, gal keli šimtai... Suprask tuos paukščius: kaip sužino, kad reikia į suvažiavimą važiuoti?

O aš išmaunu į Nidą, patikrinšiu, ar nuo pernai apklijuotų laikraščiai spintų ir stalų buvusiam „Urbo kalne“, dabar poilsio ir kūrybos namuose „Plunksna“, nenusilupo „Nemunas“, jeigu rasiu neišiamą situaciją – telegrafuosi, siūskite, pernai prieš miegą tai vis skaičiuojau, mat radau save... Važiuodama ilga kelia per Lietuvą, tikiuosi jau pamatyti javapjūtę – tik tuomet pasijusu ramiai...

Autorės nuotrauka

Pusryčiai su Sokratu

Regina RAGAUSKAITĖ

Pavadinimas mane suklaudina. Roberto Rowlando Smitho knygoje („Pusryčiai su Sokratu“) apie Sokratą – kaip jaukų – vos užsimenama, ir tik ižangoje. Toliau – įvairiausiu filosofų ir psychologų minčių katinys: kasdieninė rutinė bandoma įvilkti į filosofinį rūbą. Ir gana sekmingai. Sudomina. Ypač „Ruošimasis į darbą“. Situacija bandau modeliuoti savaip, t. y. prietaikyti vasaros ritmui, atostogoms.

Štai kaip aiškinamas prausimasis. Jis vadinas apsišvarinimu. Turbūt nėra žmogaus, kuris iš ryto atskirkelės bent automatiškai neapsišvarintų. Rytinio prausimosi prasmė – parengti švarią lentą gyvenimui, kad būtų galima joje išsakyti ką nors nauja, ką nors gražesnio nei vakar. Tai susiję su aspiracija – įkvėpimu. Įkvėpti daugiau gyvybės. Atostogų metu darome tą patį. Net jei ir niekur nesiruošiame išeiti. Net jei visą dieną žadame drybsoti prie televizoriaus arba su knyga ant sofos. Gyvenimas vis tiek eina, net jei mes niekur neiname.

same tam psichologiškai pasiruošę, juk automobilis buvo ką tik patikrintas. Arba iš vakaro detalių pasirengi pamokai, jau regėdamas, kaip ji vyksta. Bet viena taikli išsišokėlio replika sugriauna idilę. Ir vėl parodoskas: kuo labiau esame pasiruošę, tuo mažiau laisvės paliekame improvizacijai, nuotykiui, netiketumui, ipinančiam į mūsų gyvenimą daugiau spalvų.

Dienotvarkę ypač mėgsta sustyguoti pedagogai. Ir staiga – atostogos! Visas griežtas ritmas pakrinka, nebėra skambučių, tvarkancių gyvenimą. Kuo disciplinuotesnis žmogus, tuo jam sunkiau pereiti į naują režimą: netenkama turėkly, nėra apsauginės liemenės! Juk laisvė – vienai atsitiktinumai, daug atsitiktinumu, nuo kurių dažnai esame atpratęs. Kaip surimiuti laiką? Ką apskritai su tuo daryti? Štai apie turbūt jaučiasi pensininkai, išėję į užtarnautą poilių. Todėl geriau visai nešeiti.

Tad ką renkamės: nuotykius, determinuotą rutiną, o gal drybsojimą namie? Visose pasakose (tokios interpretacijos mokome vaikus) yra savo ir svetima erdvė. Ir ne tik pasakose. Savoje erdvėje esame sąlygiškai saugūs (atsitiktinumai gali ištikti ir namuose), svetimoje erdvė-

je mūsų laukia iššūkiai: kitokių taisyklių perpratimas, prisitaikymas, budrumo sustiprinimas, pasiruošimas priimti naujoves... Atsitiktinumai susiūto atveju – gyvenimo poezija.

Pasiruošimas susijęs su dar vieniu svarbiu dalyku – apsirengimui. Jei į žmogų žvelgiame kaip į aukštutesnės pakopos gyvūną, vadinas, natūraliausia jo būsena būti nuogam. Rojuje Adomas su Ieva taip ir vaikščioj, kol žaltys nesugundė padaryti nuodėmę. Išvyti iš Rojaus, pirmieji žmonės savo lyties organus, kaip nešvankius, ēmė slėpti, nes nuogumas (natūralus būsena!) susijęs su seksualumu. Dabar jau niekam nekyla abejonių, kad išsmokingai pasirinktas drabužis kaip tik kelia daugiau „nuodėmingų“ minčių nei nuogas kūnas. Tačiau visuomenėje priimta, kad paslėptą lytiškumą galima saugiai demonstruoti, reikia tik prisitaikyti prie publicos. Čia jau žodis Sigmundui Freudui: „Drabužiai yra sublimacija – netiesioginė libido išraiška arba seksualinė energijos nukreipimas į civilizuotą formą.“

Taigi drybsodami namie ant sofos galime išlaisvinti savo ego, bet išeidami į visuomenę privalome tai-

kytis prie daugumos normų. „Sukiekvienna užsegama saga ego menksta, o superego stiprėja“, – rašo R. Smithas. Ypač savo ego suvaržome eidami į darbą. Ką jau kalbėti, jeigu esi mokytoja! Kostiumėlis gal ir neprivalomas, bet patartina rengtis kukliau – kad nepralenktum mokinį! Ilgainiui savo ego galima taip išvynioti, kad neatskirsiame jo nuo superego. Atostogos ir vėl meta iššūkį: būti savimi! Kaip? Šiukštū, nepasikliauti „Akropolio“ siūlomais „uniforminiais“ drabužiais ir netapti masės dalimi...

O pusryčiai? O zadėtieji pusryčiai? Atostogos – ne tik atsitiktinumų, bet ir improvizacijų metas. Galima pusryčiauti ir su Sokratu, jei tik nusiteiksite būti klausinėjami: kodėl gyvenate taip, kodėl ilsitsės šiaip ir apskritai, kodėl gyvenate... Sokratas, linkes viskuo abejoti (ir nuolat viską tyrinėti!), jums neleis atspūsti. Privalote diskutuoti tol, kol ir patiem paaškės. Būkite pasiruošę netiketumams, kurie sujauks jūsų ligšiolinių mąstymą, išklibins stereotipus ir nurengs giliai paslėptą ego.

Būsimas paveldas

Andrius JAKUČIŪNAS

... ne, tai ne tas paveldas, kuriuo nenuilstamai rūpinamas, dėl kurio, siekiant jį apginti arba nusiaubti, valdžios kabinetuose ir verslininkų susitikimuose nuolat laužomos ietys, ne dėl jo Raimundo Mieželio interesus (turbūt) ginanti Vilniaus miesto savivaldybė sugebėjo piktai užsipulti Kultūros paveldo departamento (šios žiniasklaidoje *aistringai* pateikiamos istorijos esmės nesuinteresuotam skaitojujui apskritai neįmanoma suvokti, todėl ir aš negaliu jos komentuoti – nesuprantu), pagaliau ir netas, kurį kas nors išdirištų viešumoje pavadinti „paveldu“. Tai paveldas, kuriam išnykstant nuo žemės paviršiaus dažniausiai išsvokščiamas palengvėjimo atodūsis, kone nuoširdžiai tikint, kad šitaip sumažinamas buvusių jų šeimininkų niekingumas, tarsi jie būtų dar sykį teisėtai suaudyti arba uždaryti į Lukiškes, o linksmai krypuojančiame ekskavatorius kauši triumfuotų teisingumams... Atvirai kalbant, gal tai vienai ne paveldas, kaip jau galite spėti iš įžangos, dauguma žmonių, ir net „nekenčiamasis“ KPD, jo tikrai nelaiko paveldu, lygiai kaip epocha, kurioje tie statiniai turėjo ižūlumo (ir savininkų pinigų) iškilti, nelaikoma „iškilia“ ar „ispūdinga“. Vis dėlto jis yra, yra. Stulbinantis savo planuotą bei statytojų grožio sampratos primityvumą, pasišaušęs plastmasinėmis kolonėmis ir kičiniais kuorais, nusiaubtas gyventojų nepakeliamo troškulio užkariauti bet kokios medžiagos natūralią eleganciją, jis – kad ir kaip keistai tai skambėt – visiškai tinka būti tauso jamas ir, be abeo, išsaugotas ateities kartoms, juo labiau kad epocha, kai tie pastatai iškilo, metai iš metų atrodys vis mitiškesnė, siurrealėsnė, beprotiškai išpūdinga. Lietuvos (turbūt) laukiantys nuobodūs ir pilki labiau ar mažiau civilizuotos buities dešimtmeciai tikrovės nebevarginamus būsimus piliecius neišvengiamai skatins įsivaizduoti, jog tada, kai ant siūbujančių plastikinių kėdučių kavinėse buvo sprendžiami dešimtis milijonų kainuojančių fabrikų privatizavimo ir jų savininkų reketavimo klausimai, opesnius aspektus aplaistant konjaku ir – *sic!* – krauju, gyvenimas buvo tikresnis, natūralesnis, o gal, jų nuomone, ir sveikesnis. Ir tai, žinoma, leis jiems i pirmojo neprieklausomybės dešimtmecio pradžią žvelgti su panašiu patosu, kaip dabar žiūrima į smetonaičių arba Žygimanto Augusto viešpatavimo metus. Tuomet sausas istorinis faktas, kad 2010-ųjų sausį mirusio lietuviškos mafijos krikštateviu vadinamo Georgijaus Dekanidžės prabangioji pilaitė Trakų rajone 2011-ųjų liepą buvo negailestingai nugriauta, atrodys bai-sus, niekaip nepateisinas barbarizmo aktas. (Dėl draustinoje vietoje – Trakų istorinio nacionalinio parko teritorijoje – pastatyto gyvenamojo namo dar bandė kovoti vyro našlė Tamara Žurova, tačiau galiausiai pasidavė ir pati parodė iniciatyvą namą nugriauti.) Jie baisėsis, jog tuo pat metu kalbėta ir apie būtinybę nusluoti lietuviškosios mafijos boso Henriko Daktaro pilį Užliedžiuose – išpūdingame 633 kvadratinį metrų ploto name galėjo būti iškurdintas šiurpokas muziejus arba delikatus viešbutėlis, kad ketinta vandališkai sunaikinti Brusavankos kaime (Zarasų r.) ant ežero kranto stovinčią ištaigingą Daktarų šeimos poilsiauvię, kad vieniskai nesirūpinta kitais kitų anu meto iškilių didybę turėjusiais įamžinti kuorais. Dėl to vadinaudži „Gariūnų epocha“, žinoma, atrodys dar mitiškesnė (turbūt nebus labai lengva suvokti, kodėl klestėjusias karalystes ūmai ištiko Mohendžodaro lemtis), o „tulpiniai“, „gaidjurginiai“ ir kiti i juos panašūs – tikrū tikriaus „Kalevalos“ didvyriai, tačiau bet kokios galimybės tą mitiškumą analizuoti pasitelkus konkretišius pavyzdžius bus prarastos. Taigi sau-godami senajį paveldą, neturėtume užmiršti ir to, kas dar bus paveldas – *kas žūtbūt privalo juoapti*, tikintis būsimų kartų atlaidumo ir supratimo.

Jau seniai su kolegomis neapsiribojame se-

nuoju paveldu, tiesą sakant, kartais jo sąmoningai vengiame, suvokdamai bet kokių trūnėsių liudijamos tiesos amorfiskumą. Kartais išties sunku suprasti, ko išmokyti, ką išstovėti sieloje gali koks nors dvaras arba vandens malūnas, todėl keliaudami po Lietuvą visuomet stengiamės į savo maršrutus įtrauktį įstabenius „gariūnės architektūros“ statinius, kurių, tiesa, nėra labai daug, dar mažiau išties vertų dėmesio, tačiau aptikus tokį nuostabų „gariūnės architektūros“ minties perlą kaip, sakykim, Jašiūnų klebonija, tyrimus norisi ėsti ir testi. Šitaip žvelgiant nekyla jokių abejonių, kad iškilijų praeties banditų pilys, ypač jei kas nors, užuot lengva ranka išrašės leidimą nugriauti, pasivargintų įrengti kuklias ekspozicijas, turistų būtų lankomos mieliu ne-gu daugelis provincijos muziejų. Vaikšiodami po juos turėtume neeilinę, unikalą progą pagaliau suprasti, – bent man tas uždavinys iki šiol neįkandamas, – *kaip tai galėjo būti visiems gražu*. Vadinas, mintis kryptę ne ten link, iš kur žvelgiant tie *megapastatai* atrodytų nereikšmingi, gūdūs, idiotiški, galintys apkreisti lankytojų nepasotinamu goduliu, bet pleventų filosofiskai ir net mažumėl maustų paširdžiuo – taip, kaip mums dabar maužia prisiminus, jog kitados kai kam patraukli ir šiuolaikiška atrodė idėja nutiesti per Vilniaus senamiestį keturjuostę magistralę į stotį „Gariūnų epocha“, paliudijama ir sakralizuojama savo labiausiai akis draskančiais pavyzdžiais, nėra jokių abejonių, kad minėtos

Jašiūnų klebonija. Agnės JUŠKAITĖS nuotrauka

pilys yra būtent tokios, galėtųapti puikiu raktu ir į rambėjančią savo sąžinę, padėtų įvardyti jausmus, kurių vedami (tiksliau – kladinami) „varguolai“ nuoširdžiai laikė tų namų kruvinanagius savininkus šaunesniais, sėkmignau besiverčiančiais, laimingesniais už juos, ir širdyje, matyt, buvo linkę pateisinti visas jų naudotas priemonės. Šiuo būdu atgrasus pseudopilių ižūlumas, vėliau atsigrežęs prieš save, mūsų kartos žmonėms galiapti fundamenta-

liu pavyzdžiu, o jų lankymas – savotiška piligrimyste, universalia psichoterapijos praktika, galiausiai išvaduosiančia mus iš ankštų proto rėmų, į kuriuos nesąmoningai buvome įsprausčiai 1990-aisiais, ir kurie dalį individų pasmerkė létam, beprasmiai žuvimui – ir tai nebūtinai reikia suprasti tiesiogiai. „Gariūnų epocha“ labiau žudę ne pistoletais, svaigalais ar tiesiog smaugiant rankomis (R. Jonučio istorija), bet kvailomis ambicijomis arba jų višisku neturėjimu, mada, verslumu, visažinyste, neskoningumu, nusizeminimu ir paprastu idiotizmu. Būtent jai turime „padékoti“, kad bent trečdalis populiacijos iki šiol negyvena ir veikiausiai niekada nebeggvens sociume, nes tos epochos, kurių šie žmonės pasitiko būdami paaugliai arba jaunuoliai, menkumas juos pasmerkė būti ufonautais. (Vargu ar būtų sąžininga nepaminėti, kad būtent ši epo-cha pagal savo taisykles visiškai teisėtai absolucių suplakė gérį su blogiu, nepaisant to, niekada turbūt nebuvo lengviau atskirti, kur yra kuris.)

Jaučiu, kad tas begalinis šlykštumas ir ne-nuosaikumas, kuris (su tam tikromis variacijomis) būdingas visai „Gariūnų architektūrai“ – ypač daug jos galima matyti pirmaisiais neprieklausomybės metais statytuose individualiuose namuose – mafiozų pilyse pasireiškė itin aršiai. Jie statė jas ne tik pranokdamai posovietinio krašto kuklias galimybes, bet drauge užsimodamai ir prieš landšaftą, gamtą, protą, teisę ir padorumą. Tai buvo žmonės, kurie – tikėtina – jautėsi visiškai teisūs, nes įpratino save manyti, jog taisykles kuria patys, o fundamentalių taisyklių ar normų jų kuorų papédėje nei jų pinigų atžvilgiu tiesiog nėra, negali būti, tad nieko nuostabaus, kad ir jų namai buvo pasmerkti dieną naktį rėkti žmonėmis ir Dievui apie savininkų visagalybę. Gali būti, tokios arogantiškos, bukos, tūžmingos architektūros, kaip ir tokų bjaurių, nevertingų, nežmoniškų žmonių, Lietuvoje daugiau nebus, todėl bet kokia mintis apie labai nešlovingos praeitis liudytojų nugriovimą skamba ne mažiau arogantiškai, kvailai, negu kitados juose gyvenusių tarima gyvenimo išmintis. Be abeo, jie nusipelnė stovėti, ir, tikiuosi, stovés, įveikę tiek žmonių jiems rodomą neapykantą, tiek savo nelegalumą – turi galvoje ne tik teisinių (kažin ar mafiozai rūpinosi statybų leidimais), bet ir nelegalumą prieš sąžinę, ir tai yra esminė priežastis, kodėl šiuos statinius verta palikti, kodėl jie unikalūs ir nepakartojami. (Yra daugybė nelegalias, bet istoriškai emocijų nekeliančios architektūros – pavyzdžiu, Arvydo Sabonio boteliai Preiloje, juos būtų galima griauti nors rytoj, nepaisant to, daroma labai daug, kad tas marazmas išlikę.)

Nėra jokios abejonės, kad muziejus „Gariūnų epochai“, jos vertybėmis ir architektūrai tikrai bus – jei ne šiame amžiuje, tai kitame. Ir nereikia skubėti iš šios minties šaipyti. Jaučiu, jis pakankamai rimta – gal net pernelyg rimta, gūdžią naktį raštant paskutinių straipsnių prieš atostogas.

Griaunamas Georgijaus Dekanidžės dvaras Trakų rajone.

Henriko Daktaro pilis Užliedžiuose.

XVI Pažaislio muzikos festivalis

Liepos 30 d., šeštadienį, 18 val. Kauno valstybinėje filharmonijoje vyks koncertas, skirtas kompozitoriaus Mikalojaus Konstantino Čiurlionio 100-osioms metiniams. Pažaislio muzikos festivalio klausytojai turės progos išgirsti unikalų kolektyvą: Baltijos jaunimo filharmonijos orkestrą, kurį ikūrė ir jam vadovauja dirigentas Kristijanas Järvai.

Baltijos jaunimo filharmonijos orkestras vienija ryškiausius jonus 19-30 metų atlikėjus iš Baltijos šalių: Danijos, Norvegijos, Švedijos, Suomijos, Rusijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos, Lenkijos ir Vokietijos. Orkestras buvo įkurtas norint suburti įvairialypio Šiaurės Europos regiono muzikinę patirtį ir pateikti ją per unikaliu skambesiu pasižyminti kolektyvo muzikavimą.

Šis novatoriškai ugdomas orkestras susibūrė 2008 m. Usedomo muzikos festivalio ir Nord Stream AG iniciatyva. Orkestrantai repeticijose, išrauose bei koncertiniuose turuose Baltijos šalių regione ir už jo ribų skatinami įveikti kultūrinius skirtumus. Pasak kolektyvo vadovo, jaunimo orkestrai gali groti taip, kaip turėtų groti visi orkestrai: be sienų, ribų ir nusistatymų. Baltijos jaunimo orkestras buvo įkurtas su šia mintimi ir yra puiki mokykla jaunimui, suteikiant galimybę atlikti nuostabią muziką, o kartu smagiai praleisti laiką.

Orkestro repertuaras labai platus, o kolektyvo vadovai greta kitų tikslų turi dar vieną – prisiėdėti prie Baltijos jūros regiono kompozitorų kūrybos ir jos sklas, todėl kasmet užsakomi ir atliekami nauji kūriniai. Orkestro „tėvynėje“ – Usedomo saloje – Baltijos jūros regiono muzika skamba nuo 1994 m., kasmet rengiamuo festivaliu metu. Klausytojai čia jau turėjo galimybę susipažinti su daugeliu Baltijos šalių muzikinėmis kultūromis dalyvaujant pasaulinėms žvaigždėms, o ši rudenį festivalio publikai bus pristatyta Lietuvos muzika bei kultūra.

Nors orkestras gyvuoja gan trumpą laiką, jis jau surengės itin daug pasiodymų, o atsiliepimų apie šio kolektyvo muzikavimą nuolat pasirodo spaudoje. Kritikai teigia, kad šio kolektyvo muzikantai yra „energingi, jaunatviškai žavūs, o kartu ir giliai profesionalūs. Kaip gaivus vėjas tvankiamie miestie... Orkestras išskirkia kerinčiu entuziazmu tam, ką jie daro. Atrodė, kad ši egzaltacija užbūrė visą publiką...“

Koncerto metu greta Carlo Nielseno, Danielio Schnyderio ir Dmitrijaus Šostakovičiaus kūrinii galėsime klausytis pamėgto M. K. Čiurlionio kūrinio – simfoninės poemos „Miške“, šiakart nuspalvintos jaunatvišku entuziazmu. Koncerte solisto amplua pasirodys jaunas, bet jau vienu ryškiausiu savo kartos atlikėju laikomas smuikininkas iš Rusijos Michailas Simonanas.

Baltijos jaunimo filharmonijos orkestro vadovas – Estijoje gimęs, o Amerikoje užaugęs dirigentas Kristjan Järvai muzikos pasaulyje išskirkia savo plačiu idėjų spektru, charizma, meistriškumu, klasikinės muzikos ribų nepaisymu ir, pasak vieno kritiko, „Travoltos šokiai ant dirigento pakylas“. „The New York Times“ kritikai pavadinės „kinetine jėga ant scenos, tarsi Leonard Bernstein būtų atgimęs“, jis sugeba klasikinės muzikos tradicijas ir formas pateikti naujai ir originaliai, tuo užburdamas didžiausias pasaulio sales.

Dirigento interpretacijos išskirkia unikalą naujų idėjų bei pagarbos praeities tradicijoms sinteze. Jo vardas yra tarsi muzikinio ir kultūrinio įvairiapusiskumo sinonimas, geriausiai atspindintis ir dirigento veikloje. Jis yra Basilio kamerinio orkestro meno konsultantas ir Niujorko ansamblis „Absolute“ įkūrėjas, muziko rengiamose koncertų programose dažnai dalyvauja ryškiausiai klasikos, džiazo bei world muzikos atlikėjai.

Liepos 31 d., sekmadienį, 19 val. išskirtinėje koncertinėje erdvėje – Babyno-Žemaitekiemio dvare – išskirtinė Pažaislio muzikos festivalio dovana ištikimiesiems klausytojams: ansamblis iš Norvegijos „Music For A While“ pasiodymas.

Seniosios muzikos gerbėjams ansamblis pavadinimas asocijuojasi

su nuostabia Henry Purcello daina. Tai tiesa, ansamblis atlieka ir šio kompozitoriaus muziką. Visgi esminė ansamblio veiklos kryptis atsiškleidžia fonetinėse pavadinimo asociacijose tarp „Music For A While“ ir žinomo kompozitoriaus pavardės – Kurt Weill.

Ansamblis „Music For A While“, susikūręs 2003 m., savaiti interpretuoja kandžias, skaudžias, satyriškas ir nuostabias Kurto Weillio dainas bei balades. Pirmoji ansamblio kompaktinė plokštėlė „Weillio variacijos“, išleista 2008 m., apima kompozitoriaus Vokietijos, Prancūzijos ir Amerikos laikotarpių kūrybą. Ji buvo puikiai įvertinta klausytojų ir kritikų.

Ansamblis nuolat plečia savo repertuarą, neapsiribodamas XX a. trečiojo dešimtmečio kabareto muzika. Apie tai liudija ir Pažaislio muzikos festivalyje skambesianti programa, kurioje K. Weillio dainos susipins su gražiausiais senosios muzikos perlais: Johno Dowlando, Henry Purcello, Georgo Friedricho Händelio, Giovanni Battista Pergolesi dainomis, aranžuotomis grupės „Music For A While“.

Kolektyvo sudėtyje groja ryškiausiai Norvegijos džiazo ir populiariosios muzikos atlikėjai: Tora Augestad (vokalas), Espen Leite (akordeonas), Martin Taxi (tuba) ir Pál Hausken (mušamieji, perkusija). Įvairialypė šių muzikantų patirtis lemia, kad ansamblis aranžuotės pasižymi gaiva ir originalumu. Greta to jose gausu teatro elementų bei avangardo dvelksmo. Išskirtinis muzikantų trupės originalumas leidžia sukurti individualias K. Weillio dainų versijas, skambančias intensyviai, astringai ir pakiliai.

K. Weill rašė kabareto dainas nuo niūrių vargetų baladžių iki ilgesingų parodijų, nuo tragiku meilės prispažinimų iki satyriškų, žmogaus dalių apdainuojančių numerių. K. Weillio kūriniai gime tarp pirmojo ir antrojo pasaulinės karų Berlyne bei kompozitoriu pasprukus nuo nacių režimo į Paryžių ir JAV. K. Weillio kūryboje dainų bus tekstas turi didžiulę reikšmę, tad ir šiame konerte visos dainos bus atliekamos originalo kalbomis (vokiškai, prancūziskai bei angliskai).

Kolektyvo vokaliste Tora Augestad – dainininkė, aktorė, studijavusi klasikinį ir džiazo vokalą Norvegijos muzikos akademijoje bei Stokholmo Karališkajame muzikos koleže. Ji dalyvavo įvairiuose kabareto, šiuolaikinės operos ir muiziklų pastatymuose, parengė daueriai nei desimties kūrinį, parašyti specialiai jai, premjeras.

Ansamblis „Music For A While“ siela – tuba grojantis Martinas Taxtas mokėsi Oslo muzikos akademijoje ir Paryžiaus CNSMDP. Dar studiju metais muzikas pradėjo giliinti į improvizaciją ir šiuolaikinę muziką. Nuo 2006 m. jis kasmet organizuoja festivalį Fri Resonans Trondheime, o nuo 2010 m. vadovauja leidybos kompanijai SOFA.

Rugpjūčio 6 d., šeštadienį, 20 val. Birštono Šv. Antano Paduviečio bažnyčioje – kompozitorius Mikalojaus Konstantino Čiurlionio 100-osioms metinėms. Valstybinis Vilniaus kvartetas. Audronė Vainiūnaitė (I smuikas), Artūras Šilalė (II smuikas), Girdutis Jakaitis (altas), Augustinas Vasiliauskas (violončelė). Solistas Merūnas Vitulskis (tenoras). Wolfgango Amadeus Mozart, Mikalojaus Konstantino Čiurlionis, italių ir lietuvių kompozitorų dainos. Iėjimas nemokamas.

7 d., sekmadienį, 20 val. Pociūnų oro uoste – „Atsiliepki Tu mano dainoj“. Gintarė Skėrytė (sopranas), Virginijus Noreika (tenoras), Dainius Puisys (baritonas). Instrumentinis trio: Povilas Jaraminas (fortepijonas), Jaroslavas Cechanovičius (gitara), Zigmantas Žukas (kontrabosas). Dalyvauja šokėjai Katerina Voropaj ir Vadimas Šuško. Programoje – tango, fokstrotai, valsai, neapolietiškos dainos, šlageriai, miuziklų, kino filmų bei populiarios lietuvių kompozitorų, estrados klasikų melodijos, klasikiniai ir Lotynų Amerikos sportiniai šokių. Bilietai kaina – 15 Lt.

9 d., antradienių, 18 val. Kauno valstybinėje filharmonijoje – Lietuvos kamerinis orkestras (meno vadovas Sergej Krylov). Solistai: Sergej Krylov (smuikas, Italija), Edoardo Strabioli, (fortepijonas, Italija). Wolfgango Amadeus Mozart, Felix Mendelssohn. Bilietai kainos – 10, 15, 20 Lt.

Nuo rugpjūčio 26 d. Kauno miesto savivaldybės Vinco Kudirkos viešojoje bibliotekoje (Laisvės al. 57) bus eksponuojama informacinė paroda „Europos Sajungos Tarybai pirminkauja LENKIJA“.

Tradiciškai kas pusmetį Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos ir Kauno Europos informacijos centrum Europe Direct rengiamai vis kita ES valstybe pristatant paroda kauniečius supažindina su konkretiai valstybei tenkanciais iššūkiais jai stojus prie ES vairo. Taip pat per meninius, informacinius ir grožinės literatūros leidinius įvairiapusiskai pristatoma tos šalies kultūra, tradicijos, įdomioji statistika. Pristatant Lenkijos valstybės pirmiminavimo ES prioritetas supažindinama su šalies istorija, kultūra, menu. Parodoje bus eksponuojamas kolekcinko Henriko Kebedieko ikonografijos rinkinys „Pasaulio tiltai: Lenkija“, Lenkijos rašytojai lietuvių kalba, pristatomi Lenkijos menininkai, Nobelio premijos laureatas Česlovas Milošas.

28 d., ketvirtadienį, 19 val. Prieplaukos krentinės amfiteatre – muzikinė istorija apie Danielių Dolskį ir Benjaminą Gorbulskį. Dalyvauja: Rafałas Karpis, Vytautas Mikeliūnas – smuikas, Vitalijus Neugasimov – fortėpijonas, Arkadijus Gotesman – žydiška perkusija.

13 d., šeštadienį, 17 val. Zapyškio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje – „Operų partitūras besklaidant...“ Sabina Martinaitytė (sopranas), Erika Grigaitytė (mecosopranas), Egidijus Bavikinas (tenoras), Andrius Apšega (baritonas), Mantas Gacevičius (baritonas), Audronė Eitmanavičiūtė (fortėpijonas). Dalyvauja: VDU Muzikos akademijos studentai: Viktorija Versinina (sopranas), Ieva Goleckytė (mecosopranas), Mangirdas Dabkus (tenoras), Žygimantas Galinis (bosas). Giuseppe Verdi, Anton Rubinsteinas, Giacomo Puccini, Wolfgang Amadeus Mozart, Georges Bizet, Antonin Dvorak, Amilcare Ponchielli, Charles Gounod, Richard Wagner, Gioachino Rossini, Piotr Čaikovskij, Jacques Offenbach, Ruggero Leoncavallo. Bilietai kaina – 15 Lt.

14 d., sekmadienį, 18 val. Taujėnų dvare – „Per epochas a capella žingsniu“. Vyru vokalinis a cappella ansamblis „Quorum“. Vilius Neugasimov (kontratenoras, ansamblio meno vadovas), Andrius Jautakis (tenoras), Artur Šulc (tenoras), Žilvinas Čaplikas (baritonas), Vytautas Gailevičius (baritonas), Romanas Savickas (bosas), Romuald Olechnovič (vokalinė perkusija). Bilietai kaina – 10 Lt.

15 d., pirmadienį, 15 val. Pažaislio vienuolyne – Žolinį atlaidai, minint Lietuvos šv. Kazimiero seserų kongregacijos 90-ies metų jubiliejų. Mišias aukoja arkivyskupas Sigitas Tamkevičius SJ. Dalyvauja: Kauno valstybinis choras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Petras Bingelis). Solistai: Elena Kalvaitytė-Vitkauskienė (sopranas), Inga Gudavičienė (sopranas), Žermena Buliauskaitė-Lunkienė (mecosopranas), Neringa Naviauskaitė (mecosopranas), Augustinas Kantas (tenoras), Antanas Kulakauskas (bosas). Dirigenas Petras Bingelis.

16 d., seštadienį, 17 val. Zapyškio Šv. Kazimiero seserų kongregacijos 90-ies metų jubiliejui. Mišias aukoja arkivyskupas Sigitas Tamkevičius SJ. Dalyvauja: Kauno valstybinis choras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Petras Bingelis). Solistai: Elena Kalvaitytė-Vitkauskienė (sopranas), Inga Gudavičienė (sopranas), Žermena Buliauskaitė-Lunkienė (mecosopranas), Neringa Naviauskaitė (mecosopranas), Augustinas Kantas (tenoras), Antanas Kulakauskas (bosas). Dirigenas Petras Bingelis.

21 d., sekmadienį, 19 val. Jachtklubė – „Johanno Strausso muzika ant vandens...“ Kauno miesto simfoninių orkestras (vyr. dirigentas Modestas Pitrėnas). Solistai: Kristina Zmailaitė (sopranas), Edmundas Seilius (tenoras). Dirigentas Juozas Domarkas. Koncertą veda muzikologas Viktoras Gerulaitis. Bilietai kaina – 20 Lt.

26 d., penktadienį, 18 val. Žiežmarių kultūros centre, 28 d., sekmadienį, 17 val. Birštono Šv. Antano Paduviečio bažnyčioje – romantinės novelės. Styginių kvartetas „Chordos“. Dainius Puodžiukas (I smuikas), Ieva Sipaitytė (II smuikas), Robertas Blaškevičius (altas), Rūta Tamutytė (violončelė). Solistė Rita Novikaitė (mecosopranas). Franz Schubert, Gabriel Faure, Erwin Schulhoff, Ottorino Respighi, Zhou Long, Francisco Asenjo Barbieri, Rupert Chapi, Ernesto Leccona. Iėjimas nemokamas.

27 d., seštadienį, 16 val. M. K. Čiurlionio dailės muziejuje – „Iš mano svajonių...“ Aistė Širvinskaitė (sopranas), Miglė Diksaitienė (smuikas), Rūta Blaškytė (fortėpijonas). Wolfgang Amadeus Mozart, Franz Schubert, Richard Strauss, Eugene Ysaye, Sergej Rachmaninov, Manuel Enriguez, Pietro Mascagni, Alfredo Catalani, Johannes Brahms, Richard Rodgers, Meredith Willson, Franz Kreisler, Franz Lehár. Bilietai kaina – 10 Lt.

28 d., sekmadienį, 18 val. Pažaislio vienuolyne – baigiamasis koncertas. Premjera Lietuvoje! Giacomo Puccini opera „Kregždutė“ (koncertinis atlikimas). Atlikėjai: Magda – Elaine Alvarez (sopranas), Edmundas Seilius (tenoras). Dirigentas Juozas Domarkas. Koncertą veda muzikologas Modestas Pitrėnas. Bilietai kainos – 20, 30 Lt.

Bilietai galima įsigyti Kauno filharmonijos kasoje antradieniais-sekmadieniais 14–18 val. Perkant bilietus į 5 festivalio koncertus, suteikiama 20 proc. nuolaida. Kauno filharmonijos kasoje galima įsigyti dovanų kuponą į Pažaislio muzikos festivalio organizuojamus renginius. Bilietus taip pat platina Tiketa.

Rugpjūčio 6 d., šeštadienį, 16 val. Medvėgalio kalno kapinaitėse kūn. Saulius Bytautaitė OFM aukos šv. Mišias už Kauno radijo pirmajį viršininką Alfonsą Jurškį ir visus radijo darbuotojus, dirbusius Lietuvai. Po šv. Mišių Karužiškės dvaro svirne bus pristatoma paroda apie Alfonso Jurškio gyvenimą ir veiklą. Atversime dienoraštą „Sudie, Tėvynė, priės pavergtoji“. Ištraukas skaityta Vilma Urnėžiūtė, fleita gros Lidija Gomolickaitė-Grudzinskaitė. Veiks 70-osioms trėmimų metinėms skirtos dailininkų Gražinos Didelytės piešinių „Sibiro suvenyras“, Vladimiro Beresniovo iliustracijų ir Antano Sadecko fotografių parodos. Renginyje dalyvauja XXVII knygos mėgėjų, Lietuvai pagražinti draugijų, Lietuvos universitetų moterų asociacijos, bendrijos „Lemtis“ nariai.

Kauno m. savivaldybės Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos „Aušros“ padalinijoje (Aušros g. 37) veikia paroda „Pasaulio pašakos pašto ženkluose“ iš Viktorijos Kirilovaitės rinkinio. Nuo rugpjūčio 1 d. paroda bus eksponuojama Panemunės padalinijoje (Vaidoto g. 26), o nuo rugpjūčio 8 d. – Šančių padalinijoje (Sandėlių g. 7), kur veiks iki pat rugpjūčio 1 d. Paroda skiriama projekto „Skaitykime drauge“ dalyviams.

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas

Telefonas ir faksas – (8-37) 322244

El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com

Internetinis adresas: <http://www.nemunas.net>

Indeksas 0079

Steigėjas ir leidėjas – Lietuvos rašytojų sąjunga

Steigimo liudijimas Nr. 405

Spausdino UAB „ArxBaltica“

Tiražas 1500

Kauno karuselė

Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje birželio 23 d. buvo pristatyta mecenatės ir dailininkės Magdalenos Birutės Stankūnienės lešomis išleista knyga „Kauno dailė: Realijos en Face“. Renginyje dalyvavo leidinio sudarytoja Vida Mažrišienė bei M. B. Stankūnienė.

Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus leidykla išleido jau 5 mecenatės finansuotus meno albumus, katalogus. Ši kartą – albumas apie trijų generacijų Kauno dailininkus, jų pamästymai apie dailės kelią, meno egzistencijos problemas. Šis leidinys – tarptautinio M. B. Stankūnienės remiamo projekto tėsinys, kurio pradžia buvo knyga „Šiuolaikinė lietuvių dailė JAV: dabarties dialogai“. „Mano tikslas, – sako mecenatė, – suartinti pasaulyje kuriandžius lietuvius, nutiesti bendradavimo tiltus link Lietuvos.“

Ižymi lietuvių išeivijos veikėja gimė 1925 m. Vilkaviškio apskrityje. Karui baigiantis, emigravo į Vakarus, galutinai apsistoj JAV. Ten dailės mokėsi pas Viktorą Petraciūnį, Miką Šileikį, Povilą Kaupą. M. B. Stankūnienė dažnai dovanė savo kūrybos Lietuvai. Už pasiaukojamą darbą ji apdovanota Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordinu, kelių miestų Garbės pilietės vardais.

Nacionaliniam M. K. Čiurlionio dailės muziejui mecenatė padovanojo per 400 savo tapybos, grafikos, tekstilių darbų, į muziejų jos dėka atkeliau išeivijos dailininkų archyvas, o pastaraisiais metais ir ypač vertingas Čikagos Čiurlionio galerijos archyvas, lietuvių išeivijų kūriniai.

Liepos 28 d. 17 val. Kauno fotografių galerijoje atidaroma škotų fotomenininko Colino Gray'aus fotografijų paroda „Ligoje ir sveikatoje“ iš serijos „Tėvai“.

Savo tėvus C. Gray'us pradėjo fotografiuoti nuo 1960 m., kai jam buvo vos penkeri, šeimos švenčių, atostogų ir kitų artimiesiems svarbių progų metu. Serija „Tėvai“ pradėta 1980 m. Imtis šio sumanymo autoriumi įkvėpė konstruktivios Arthuro Tresso raiškos priešmonės ir provinciališkos Billo Oweno temos. Siekdama užpildyti moderništų retoriką ašuntojo dešimtmecio pastatymine fotografija dvelkė alegorinių pasakojimų motyvais, tapybiškumu ir net iliuziškumu. Menas tuo metu iš principo atliko savirefleksinę misiją, konstruodamas idėjos reikšmę plėtojo dialogą tarp menininko ir stebėtojo, su sava vizualine kritika „nėrė“ kur kas giliau, nei septintajame dešimtmetyje tai darė menininkai.

Ankstyvosios nespalvotos C. Gray'aus dokumentinės fotografijos, iš kurių ir išsirutuliojo šis projektas, autoriaus vadinamos „gatvės fotografija, atliktą viduje“, pasakojo tikras, nesumelutas istorijas. Dokumentinės nuotraukos logiškumas padėjo išryškinti tikrus faktus, kai istorijose iš tiesų slypėdavo namuose esanti tesa, o neretai ir saldu melas. Natūralus elgesys-povyza virsta maskuote, kai stiliumi tampa objektyvus, tikras, apnuogintas viusalumas.

Paskutiniojoje serijos „Tėvai“ dalyje „Ligoje ir sveikatoje“ (2000 m.) C. Gray'us pasakoja apie savo tėvų santykius su juo, estetinės tikrovės priemonėmis dokumentuoja jų gyvenimo istorijos kulminaciją, kai apsilankys.

mai bažnyčioje ir ligoninėje tam-pa vis dažnesni, gausėja vaistų dozės, o negalavimai kasdien kaus-to vis skausmingiau.

Beveik prieš du dešimtmecius pradėtas projektas fotografijų autorių priverė atidžiau pažvelgti į save. Kūrybinis procesas tapo tarytum veidrodžiu, kurio atspindžio analizė C. Gray'ui padėjo suvokti gyvenimo dėsninumą, (žmogaus) asmeninės istorijos cikliškumą. Bauginanti patirtis, kuria menininkas dalijasi su aplinkiniais ir kurios norėt išsižadėti, pagelbėjo jam vadujantis iš depresijos, o vidinis skausmas virto kūrybiniu katarsiu, padėjusi suvokti praradimą ir susitai-kyti su gamtos diktuojamomis taisyklėmis.

Kauno senamiesčio kiemeliuose vasaros metu skambanti gitarų muzika jau penktus metus asocijuojasi su vienu didžiausiu dainuojamosios poezijos festivaliu „Senamiesčio žiogas“. Kiekvienu kartą dainuojamosios poezijos mylėtojams jis žada ką nors naujo – atidaromos skirtingu meno sričių parodos, pasirodo daugeliui negirdėti jaunieji dainuojamosios poezijos atlikėjai ar naujas dainas pristatantys jau gerai žinomi Lietuvos bardai. Šiais metais festivalis ruošia staigmenų ir mažiesiems svečiams. Kiekvieno renginio metu mažieji kviečiami į tik jiems skirtą ir visada kitokį „laisvalakio kampelį“: muilo burbulų pūtimo, aitvarų gaminimo, labirinto statymo ir kitokias dirbtuvėles.

Rugpjūčio 4 d. Ryšių istorijos muziejaus kiemelis vėl prisipildys gitarų skambesio, širdžiai mie-lų dainų bei bohemisko šurmilio, o ant scenos išeis nuostabų ir mylimų atlikėjų būrys. Tarp jų – Gediminas Storpštis, kuris ne tik pats kuria ir dainuoja, bet yra ir

tarptautinio dainuojamosios poezijos festivalio „Tai – aš“ meno vadovas. Šiame „Senamiesčio žio-gas“ renginyje atlikėjas pirmą kartą Kaune pristatys naują savo albu-mą paprastu, trumpu, bet daug sakančiu pavadinimu – „Taip“. Koncerte G. Storpščiui talkins puikių atlikėjų palyda.

Grupė „Liūdūni slibinai“, muzi-kinėje erdvėje žinoma kaip jau-nų, talentingų ir jau spėjusi klau-sytojų širdis užkariauti aktorių grupelė, pasižymi muzikiniu nuo-taikai įvairove. Tris žmogus susibūrimo į grupę tikslas aikšas ir papras-tas: sugrąžinti lietuvių prie tikro-sios baltiškosios prigimties bei ra-ginti atsisakyti lengvabūdišku-mo. Renginio metu atlikėjai žada papandyti savo dainomis pravirk-dytų publiką.

Gerai žinomas folkroko grupės „Arbata“ vokalistas ir idėjinis ly-deris Andrius Zalieska „Senamiesčio žiogas“ renginyje pasirodys su kūrybos partneriu Aurimu Driuku, garsėjančiu itin plačiu muzikiniu horizontu. Taip sutapo, kad atl-

kėjų maršrutai vieną dieną ēmė ir susikirto, kaip patys sako: „Pradėjom skraidyti ten, kur kiti nedrīsta skristi...“

Jaunajam dainuojamosios poezijos atlikėjui Mykolui Joku-bauskiui grojimas, dainavimas ir dainų rašymas teikia ypatą ma-lonumą, nes padeda rasti tai, ko gyvenime labiausiai reikia. Papra-šytas papasakoti apie save pla-čiau, Mykolas atsako: „Esu jau-nas, tad ir biografija mano jauna.“ Todėl geriausias jaunojo atlikėjo prisistatymas – nuoširdus dainų atlikimas bei gyvas ir šiltas ben-dravimas su publiką.

Yra Kaune tokia Raudonikių gatvė, į kurią grybauti niekas ne-vaikšto. Tačiau ten auga obelys, po obelims kartais prisėda dailininkas Jūratis Zalensas ir suren-gia savo darbų parodą. Menininkas, kuris ir po sunkios ligos nie-kaip nenurimsta, pas kurį noriai renkasi draugai, kurio darbai ypač spalvingi.

Rymanto PENKAUSKO nuotrauka

Savaitgalis prie televizoriaus

Mistikika, egzotika, aukštoji mada ir skaičių magija

Gediminas JANKAUSKAS

Gružijos kino klasikos retrospektyvoje (penktadienis, 19.05 val., LTV2) matysime seniausią programos filmą „Keto ir Kotė“, sukurtą dar 1948 m. Du režisieriai – Vach-tangas Tabliašvilis ir Šalva Gedevanišvilis – sutekė kinematografinių pavidalų gruzinų itin mėgstamai Avksentijaus Cagarello pjesei „Chanuma“. Jos siužetas panašus į tradicinės operės istoriją. Turtin-gas Tifliso pirklys svajoja susig-minuoti su aristokratais ir pats tapti išrinktųjų luomo atstovu. Todėl rengiasi savo gražuolę dukterį Ke-to ištékinti už seno, gašlaus, turtus pradarusio kunigaikščio Levano. Mergina apimta nevilties, nes myli jauną poetą, kunigaikščio sūnėnā Kotę, kuris apsimetęs mokytoju lan-kai merginai.

Drama „Paskutinis Škotijos karalius“ (ketvirtadienis, 21.35 val., TV6), sukurtą pagal Giles Foden romaną, su tikraja Škotija ne-turi beveik nieko bendra. Pasku-tiniuoju Škotijos karaliumi (arba „visų žvérių ir žuvų valdovu“) mėgo vadintis Afrikos valstybės Ugandos diktatorius Idas Aminas, valdė šalį iki 1979 m., kai bruta-liu elgesiu pasižymėjęs tironas

nuo savo liaudies keršto buvo pri-verstas sprukti į Saudo Arabiją. Sakoma, kad Amino valdymo lai-kotarpiu diktatoriaus įsakymu nu-žudyta daugiau nei 300 tūkstančių Ugandos piliecių.

Tamsiaodis aktorius Forestas Whitakeris, už šį vaidmenį jau ap-dovanotas „Auksiniu gaubliu“ ir „Oskaru“, pateikia labai nevienareikšmį politinio monstro paveikslą. Jি filmo autoriai parodo jauno gydytojo Niko Gerigano akimis – jis kartu su kolege Sara Nikas iš-vyksta į Ugandą dalyvauti medikų misijoje. Vaikinui patinka naujojo Ugandos vadovo Idi Amino kalbos. Kai Nikas išgelbsti į automobilio avariją pakliuvusio Idi Amino gy-vybę, diktatorius pasiūlo jam tapti asmeniniu gydytoju.

Dar egzotiškesnis už Idi Aminą yra režisierius Guillermo del Toro filmo „Pragaro vaikis“ (penktadienis, 21.30 val., LNK) pagrin-dinis herojus. Pagal komiksą su-kurtą filmą būtų galima reklamuoti vienu sakiniu: „Adolfas Hitleras susitinka Grigoriju Rasputinu“... 1944 m. kažkur Škotijos miškuose Hitlerio vadovaujamos armijos kariai ir godus burtininkas Grigo-rijus Rasputinas vykdo slaptą eks-perimentą, kurį pačiamė įkarštyje

nutraukia JAV prezidento Roose-welto pasiūstas amerikiečių specia-lusis būrys. Tada profesorius Bru-tenthalmas suranda mažą raudoną kūdikėlį su ragiukais ir uodegelyte. Mokslinkas priglaudžia siaubin-go eksperimento metu gimusį padarėli, tampa jo tėvu ir užaugina galingiausią žmonijos kovotoją su visokiomis pragaro jėgomis.

Mistinis trileris „Prestižas“ (penktadienis, 2.05 val., LNK), su-kurtas pagal mūsų skaitytojams ži-nomą Christopherio Priesto roma-ną, panardins mus į magijos pasau-lį, kuris visada vilioja minias pro-fanų, nenustojačių stebėtis, kaip iliuzionistai sugeba iš tuščio cilindro ištraukti gyvus triušius arba supjausto į dalis žavią asistentę, o ši pasibaigus triukui šypsosi sveikut siveikutėlė.

Nuo neatmenamų laikų panašus menas rėmėsi optimiu akių dūmumu ir, žinoma, rankų miklumu. Tačiau atsiradus elektrai magai gavo į ran-kas labai galtingą kozirę. Štai kodėl istorijoje apie du draugus ir kartu konkurentus stebukladarius svarbią vietą užima mokslinkas Nikola Tesla, išradęs elektros energijos per-davimo metodą kintamos srovės impulsais. „Prestiže“ ši ekscentriš-ką originalą vaidina daimininkas

Davidas Bowie. Vien dėl to filmą verta pažiūrėti. Žinoma, jei nesiruo-šiate miegoti iki ketvirtos valandos nakties.

Komedija „Ir velnias dėvi Pra-da“ (šeštadienis, 20.40 val., TV3) tikrai žiūrės tos merginos ir mote-rys, kurios slapta svajoja pakliūti į spindintį „aukštosios mados“ pa-sauli. Čia nesunkiai pavyko patek-ti vos tik baigusiai koledžą jaunai panelei Endei Saks. Nors apie ma-das iš provincijos į megapolį at-vykiusi mergina nieko nenutuokia, palankiai susiklosčius aplinky-bėms ji tampa madingiausio žurnalo redaktörės Mirandas Pristli asistente. Kad galėtų pritapti prie šioje „madų šventovėje“ gyvuo-jančių taisyklių, naivai provincialei tenka kuo giliau slėpti rimtas žurnalistines ambicijas ir taikytis prie nuolatinės veidmainystės, ap-gaulės ir tikimybės pačiu netikė-čiausiu momentu sulaukti klastin-go smūgio į paširdžius.

Biografinė drama „Liuteris“ (šeštadienis, 23.20 val., LTV) su-pažindina su garsiuoju tikėjimo re-formatoriumi Martinu Lutheriu, iš-drīsusius pasipriešinti bažnytinės tiesų dogmatizmu. Suabejojės, kad oficialūs Katalikų Bažnyčios hierarchai dorai tarnauja Viešpa-tui ir Šventajam Raštui, papras-tas vienuolis M. Lutheris prie Vi-tenbergo soboro vartų prikalė sa-vo garsiąsias devyniasdešimt pen-kias tezes. Netrukus išsišokėlis bu-vo pavadintas eretiku ir priverstas keliauti tremtin.

Tikinčiuosius skaičių magija turėtų sudominti mistinis trileris lakonišku pavadinimu „23“ (sek-madienis, 21.00 val., LNK). Filmo siužetas primena Stepheno Kingo romaną. Jimas Carrey vaidina Gy-vūnų kontrolės departamento dar-buotoją Volterį. Niekuo ypatingu nepasižymintį vyruką neapsako-mai pakeičia viena iš pirmo žvilgsnio visai nereikšmingą aplinkybę. Kartą gimbadienio proga Volteriu žmona padovanoja romaną „Nu-meris 23“. Skaitydamas knygą vai-kinas su vis didėjančiu siaubu ima suprasti, kad čia aprašytas... jo pa-ties gyvenimas. Vadinas, tikėtina, kad Volterio laukia ir knygoje apa-rašyto herojaus ateitis. Bet pasku-tiniuose romano puslapiuose tyko šokiruojanti atomazga. Volterio biografija atitinkanti istorija bai-giama žmogžudyste. Suprantama, toks knygos finalas vyruko ramybę sudaužo į šipilius. Ir prasidėda progresuojantis „numerologinės paranojos“ seansas.